

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105003/I/2022/36109009596722436

ÚLOHA MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ V SYSTÉME

OSN

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2022

Bc. Barbora Džupinová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

ÚLOHA MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ V SYSTÉME
OSN
DIPLOMOVÁ PRÁCA

Študijný program: Hospodárska diplomacia
Študijný odbor: Ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov
Vedúci záverečnej práce: doc. Milan Kurucz, CSc.

Bratislava 2022

Bc. Barbora Džupinová

Pod'akovanie

Veľmi pekne sa chcem pod'akovať vedúcemu práce doc. Milanovi Kuruczovi, CSc. za jeho odborné rady, konštruktívny prístup, cenné pripomienky, ústretovosť a pomoc, ktorú mi poskytol pri vypracovaní diplomovej práce.

Abstrakt

Džupinová, Barbora: *Úloha mimovládnych organizácií v systéme OSN*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúci záverečnej práce: doc. Milan Kurucz, CSc. Bratislava: FMV, 2022, 78.

Cieľom diplomovej práce je analyzovať úlohy, práva a povinnosti mimovládnych organizácií v rámci komplexného systému Organizácie spojených národov, zohľadňujúc rôzne formy akreditácie pri OSN. V práci charakterizujeme mimovládne organizácie, podrobne skúmame ich funkcie a zároveň objasňujeme možnosti zapojenia sa týchto inštitúcií do medzinárodného diania, prostredníctvom rôznych foriem nadviazania spolupráce OSN a analyzujeme participáciu mimovládnych organizácií v ľudskoprávnom systéme OSN. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Obsahuje dve tabuľky, jeden graf, jednu schému a tri prílohy. Prvá kapitola je venovaná zadefinovaniu pojmu mimovládne organizácie, popisu historického vývoja, objasneniu delenia, právneho postavenia, financovania mimovládnych inštitúcií a podrobnej analýze ich úloh. Ďalšia časť je zameraná na vysvetlenie postavenia mimovládnych organizácií v rámci systému OSN, historického aspektu ich začlenenia do tejto organizácie, determinovanie funkcií a významu Hospodárskej a sociálnej rady OSN i Výboru pre mimovládne organizácie, vytýčenie rôznych foriem akreditácie a z nich vyplývajúcich privilégií pre mimovládne organizácie v rámci OSN. Záverečná kapitola sa zaoberá detailnou analýzou postavenia, úloh a foriem zapojenia mimovládnych organizácií v rámci orgánov a mechanizmov Organizácie spojených národov zaoberajúcich sa oblasťou ľudských práv.

Kľúčové slová: mimovládne organizácie, OSN, ECOSOC, poradný štatút, ľudské práva

Abstrakt

DŽUPINOVÁ, Barbora: *Role of non-governmental organizations in the UN system* – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Political Relations. – Thesis supervisor: doc. Milan Kurucz, CSc. Bratislava: FMV, 2022, 78 p.

The aim of the thesis is to analyse the roles, rights and obligations of non-governmental organizations in the framework of a complex of United Nations' system, taking into account the various forms of accreditation at the UN. In our thesis, we characterise non-governmental organizations, scrutinise their functions and, at the same time, clarify the possibilities for their involvement in international affairs, through various forms of UN cooperation, and analyse the participation of NGOs in the UN human rights system. The thesis is divided into four chapters. It contains two tables, one graph, one diagram and three attachments. The first chapter is devoted to the definition of the concept of non-governmental organisation, the description of historical developments, the clarification of divisions, the legal status, the financing of non-governmental institutions and a detailed analysis of their tasks. The further part focuses on explaining the position of non-governmental organizations within the UN system, the historical aspect of their integration into the UN system, determining the functions and importance of the UN Economic and Social Council and Committee on non-governmental organizations, identifying the various forms of accreditation and the resulting privileges for NGOs within the UN. The final chapter examines in detail the status, roles and forms of involvement of non-governmental organisations in the United Nations human rights bodies and mechanisms.

Key terms: non-governmental organizations, UN, ECOSOC, consultative status, human rights

Obsah

Zoznam tabuliek, grafov a schém.....	7
Úvod	8
1 Mimovládne organizácie	9
1.1 História a vývoj mimovládnych organizácií.....	11
1.2 Členovia mimovládnych organizácií	15
1.3 Delenie mimovládnych organizácií	16
1.4 Funkcie mimovládnych organizácií.....	18
1.4.1 Poskytovanie pomoci a základných služieb.....	19
1.4.2 Obnova a rozvoj.....	20
1.4.3 Mediácia a riešenie konfliktov.....	21
1.4.4 Monitorovanie a podpora dodržiavania ľudských práv	22
1.4.5 Sociálny a ekonomický rozvoj.....	23
1.4.6 Obhajovanie a lobovanie.....	25
1.4.7 Vzdelávanie verejnosti a zvyšovanie povedomia	25
1.4.8 Ďalšie funkcie mimovládnych organizácií.....	26
1.5 Právny štatút mimovládnych organizácií.....	27
1.6 Financovanie mimovládnych organizácií	28
2 Ciele a metodika práce	30
3 Organizácia spojených národov a mimovládne organizácie	32
3.1 Začlenenie mimovládnych organizácií do systému OSN	32
3.2 Hospodárska a sociálna rada OSN (ECOSOC)	34
3.3 Výbor pre mimovládne organizácie.....	38
3.4 Akreditácia mimovládnych organizácií pri OSN.....	39
3.4.1 Nadviazanie vzťahov s Informačným oddelením OSN	40
3.4.2 Akreditácia na konferenciu alebo podujatie na vysokej úrovni organizované OSN	40
3.4.3 Akreditácia pri špecializovaných agentúrach OSN	41
3.5 Poradný štatút ECOSOC.....	41
3.6 Účasť mimovládnych organizácií na podujatiach OSN.....	46
3.7 Zapojenie mimovládnych organizácií v rámci Valného zhromaždenia a Bezpečnostnej rady OSN	49

4	Ľudskoprávne mimovládne organizácie v systéme OSN	52
4.1	Prínos mimovládnych organizácií pre reguláciu ľudskoprávnej problematiky	53
4.2	Úloha mimovládnych organizácií pri podávaní správ zmluvným ľudskoprávnym orgánom OSN.....	54
4.3	Postavenie mimovládnych organizácií v rámci Komisie OSN pre ľudské práva.....	56
4.4	Činnosť mimovládnych organizácií v rámci Rady OSN pre ľudské práva	58
4.5	Všeobecné periodické preskúmanie a mimovládne organizácie	60
4.6	Poradný výbor Rady OSN pre ľudské práva a ďalšie možnosti zapojenia ľudskoprávnych mimovládnych organizácií v rámci systému OSN	65
Záver	.....	67
Zoznam použitej literatúry	.....	69
Prílohy	.....	78

Zoznam tabuliek, grafov a schém

TABUĽKY

Tabuľka 1 Kortenova schéma štyroch strategických generácií rozvojových mimovládnych organizácií..... 14

Tabuľka 2 Typológia zdrojov financovania mimovládnych organizácií 29

GRAFY

Graf 1 Porovnanie počtu mimovládnych organizácií s udeleným poradným štatútom ECOSOC medzi rokmi 1948 a 2014 15

SCHÉMY

Schéma 1 Hlavné aktivity ľudskoprávných mimovládnych organizácií na zlepšenie ochrany ľudských práv 22

Úvod

V posledných dekádach, ktoré sú ovplyvnené globalizačnými procesmi, sa v medzinárodných vzťahoch čoraz viac dostávajú do popredia neštátni aktéri. Mimovládne organizácie posilňujú svoje postavenie v globálnom systéme i napriek tomu, že nie sú subjektmi medzinárodného práva. Rozširuje sa aj ich pôsobnosť, pre ktorú je charakteristická značná heterogenita. Príznačnou črtou pre mimovládne inštitúcie je nezávislosť v procese rozhodovania a financovania.

Charta OSN podporila nadviazanie spolupráce medzi mimovládnymi organizáciami a Hospodárskou a sociálnou radou OSN a vytvorila formálny základ pre vytvorenie takéhoto vzťahu. Veľká časť medzinárodného spoločenstva začala uznávať dôležitosť mimovládnych organizácií na základe výsledkov, ktoré dosahovali. Postupná transformácia a zmeny na medzinárodnej scéne prispeli k vytvoreniu mechanizmu, ktoré mimovládnym inštitúciám umožnili sa rôznymi spôsobmi zapojiť do činnosti OSN. Privilegované postavenie v rámci systému Organizácie spojených národov im poskytuje poradný štatút ECOSOC.

Cieľom diplomovej práce je analyzovať úlohy a postavenie mimovládnych organizácií na pôde OSN. Štruktúra práce pozostáva zo štyroch kapitol. Prvá kapitola poskytuje teoretické poznatky, v rámci ktorých vymedzujeme základnú charakteristiku mimovládnych organizácií, stručne popisujeme ich historický vývoj, právne postavenie, financovanie a poskytujeme podrobnú analýzu jednotlivých funkcií týchto inštitúcií. Ďalšia časť práce objasňuje problematiku postavenia a zapojenia mimovládnych organizácií do komplexného systému OSN, úlohu Hospodárskej a sociálnej rady OSN a Výboru pre mimovládne organizácie. Zároveň v tejto časti determinujeme rôzne formy akreditácie mimovládnych organizácií pri OSN a podrobne charakterizujeme poradný štatút ECOSOC. Záverečná kapitola je venovaná prínosom, pôsobnosti a činnosti mimovládnych ľudskoprávných inštitúcií v mechanizme, ktorý bol vytvorený v rámci OSN za účelom regulácie, hľadania riešení a dosahovania pozitívnych zmien v otázkach dodržiavania a presadzovania ľudských práv.

1 Mimovládne organizácie

Podpísaním Vestfálskeho mieru, ktorý v roku 1648 ukončil tridsaťročnú vojnu, sa začala etapa moderných medzinárodných vzťahov. Charakteristickým prvkom tejto éry sa stal štátocentrizmus. Posledné dekády vývoja medzinárodných vzťahov, predovšetkým obdobie po studenej vojne, sú ovplyvnené globalizačnými prvkami, nevynímajúc niekoľkonásobný nárast neštátnych aktérov. V skupine neštátnych aktérov nájdeme veľké množstvo mimovládnych organizácií, ktorých vplyv v globálnom systéme neustále narastá.¹

V praxi sa stretávame s veľkou heterogenitou v oblastiach pôsobnosti týchto organizácií. Aj keď neexistuje konsenzus v názore na definíciu mimovládnych organizácií, vzhľadom na ich široký rozsah pôsobnosti a rôznorodý charakter,² tak v jednotlivých vymedzeniach tohto pojmu môžeme pozorovať viacero spoločných znakov.

Termín mimovládne organizácie bol prvýkrát oficiálne použitý v článku 71 Charty OSN, avšak tento dokument neposkytol definíciu mimovládnych organizácií.³ Tá bola ustanovená v rámci Rezolúcie Ekonomickej a sociálnej rady OSN 1996/31 z 25. júla 1996, v kde sa v časti I. v bode 12 uvádza, že za mimovládnu organizáciu môžeme považovať každú organizáciu, ktorá nie je založená vládny subjektom alebo medzivládnu dohodou, vrátane organizácií, ktoré prijímajú členov určených vládnymi orgánmi za predpokladu, že takéto členstvo nezasahuje do slobodného vyjadrovania postojov organizácie.⁴

Kerstin Martens vo svojom článku definuje mimovládne organizácie ako „formálne nezávislé spoločenské organizácie, ktorých primárnym zámerom je presadzovať spoločné ciele na národnej alebo medzinárodnej úrovni.“ Ich členmi sú jednotlivci alebo miestne, regionálne alebo národné pobočky združení, ktoré zvyčajne nezahŕňajú oficiálnych členov ako sú vlády či vládne inštitúcie. Dôležitým charakteristickým prvkom mimovládnych organizácií je ich nezávislosť, keďže sú primárne financované z členských príspevkov a súkromných darov. Je nevyhnutné zdôrazniť, že mimovládne organizácie nie sú zriadené za účelom generovať zisk.⁵

---

¹ Kaloudis, G.: Non-governmental organization in the global system. 2021, s. XV-XX

² McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 6

³ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 6-7

⁴ United Nations, Economic and Social Council, Resolution 1996/31. 1996

⁵ Martens, K.: Mission Impossible? Defining Nongovernmental Organizations. 2002, s. 282

Podľa Cornelia Beyer sú mimovládne organizácie „neštátne neziskové nenásilné organizácie, ktorých hlavným cieľom je presadzovanie politických a spoločenských zmien bez snahy o získanie vládnej moci.“⁶

Šárka Waisová vo svojej práci charakterizuje medzinárodné mimovládne organizácie ako „transnacionálne neziskové autonómne organizácie neriadené štátmi, ktoré majú obmedzené zdroje pre vytváranie pravidiel a štandardov a propagujú princípy vis-á-vis štátom a iným aktérom.“ V porovnaní so štátmi nemajú tieto organizácie legálnu autoritu a zároveň zrovnávajú ich s nadnárodnými korporáciami disponujú len nepatrnými finančnými prostriedkami.⁷

V publikácii Medzinárodná politika od Oskara Krejčího sú mimovládne medzinárodné organizácie primárne definované ako „inštitúcie, ktorých štruktúra, činnosť a záujmy prekračujú štátne hranice, a zároveň ich členmi nie sú štáty ale spoločenské organizácie, spoločnosti alebo jednotlivci.“ Tieto organizácie nie sú medzinárodnoprávnymi subjektmi v klasickom ponímaní, keďže základy týchto organizácií nie sú postavené na medzinárodnoprávnych vzťahoch.⁸

Dianne Otto prezentuje mimovládne organizácie ako „organizácie, ktorých cieľom je zastupovať hodnoty a aspirácie spojené skôr s národmi ako so štátmi, vrátane presadzovania ľudských práv, rodovej a rasovej rovnosti, ochrany životného prostredia, trvalo udržateľného rozvoja, práv domorodých obyvateľov, nenásilného riešenia konfliktov, participatívnej demokracie, sociálnej rozmanitosti a sociálnej a ekonomickej spravodlivosti.“⁹

Rôznorodosť týchto definícií nám potvrdzuje tvrdenie, že názory autorov v tejto otázke nie sú jednotné, avšak v uvedených charakteristikách nachádzame viacero spoločných črt. Môžeme konštatovať, že mimovládne organizácie sú neutrálne inštitúcie, teda inštitúcie nezávislé od vlády, ktorých cieľom nie je vytvárať zisk, nemali by zasahovať do vnútorných záležitostí štátu, nesmú podporovať násilie a pod. Je potrebné podotknúť, že mnohé mimovládne organizácie nespĺňajú všetky charakteristické črty mimovládnych organizácií. Veľká časť týchto organizácií, práve z dôvodu výkonu úloh a dosahovania cieľov, pre ktoré boli zriadené, ako aj z pohľadu služieb, ktoré poskytujú, zasahuje do vnútorných záležitostí štátu. Z týchto dôvodov je nevyhnutné chápať mimovládne organizácie aj zo širšieho hľadiska.

---

⁶ Beyer, C.: Non-Governmental Organizations as Motors of Change. Government and Opposition. 2007, s. 513-535

⁷ Waisová, Š.: Úvod do štúdia medzinárodných vzťahov, 2002, s. 105

⁸ Krejčí, O.: Mezinárodní politika, 2007, s. 231

⁹ Otto, D.: Nongovernmental Organizations in the United Nations System: The Emerging Role of International Civil Society. Human Rights Quarterly. 1996, s.112

Niektoré krajiny zavádzajú rôzne reštrikcie pre mimovládne organizácie, v iných operujú vládou organizované mimovládne organizácie. Neúplný súlad s definíciou mimovládnej organizácie nie je faktorom, ktorý by vylučoval efektívnosť a prínos tej ktorej organizácie v oblasti jej pôsobenia.¹⁰

1.1 História a vývoj mimovládnych organizácií

Samotné mimovládne organizácie existujú omnoho dlhšie ako termín, ktorý sa používa na ich označenie. Pojem mimovládne organizácie bol prvýkrát oficiálne použitý v roku 1945, konkrétne v článku 71 Charty OSN. Pred prijatím Charty OSN sa na označenie mimovládnych organizácií používal pojem súkromné medzinárodné asociácie. Častokrát sa stretávame s tvrdením, že pôvod mimovládnych organizácií treba hľadať v západnom svete, avšak ich vývoj prebiehal počas stáročí na všetkých kontinentoch. Aj dnes nájdeme mimovládne organizácie, ktorých vznik sa datuje od 11. storočia, príkladom je Maltézsky rád.¹¹

Do konca 18. storočia bola skupina vtedajších mimovládnych organizácií, ktorých činnosť prekračovala hranice domovského štátu, tvorená úzkym okruhom inštitúcií. Príkladom sú náboženské rády a misijné skupiny, charity, či vedecké spolky. Významnú úlohu zohrávali náboženské organizácie. Na rozdiel od lokálnych mimovládnych organizácií bola rôznorodosť medzinárodných mimovládnych inštitúcií značne obmedzená.¹²

Významné zmeny nastali na prelome 18. a 19. storočia, kedy sa mimovládne organizácie začali čoraz viac špecializovať, a zároveň sa ich činnosť rozšírila do sektorov, v ktorých dovtedy nepôsobili. Dané obdobie je charakteristické úpadkom postavenia cirkevných mimovládnych organizácií. Na zmeny vo fungovaní a činnosti týchto inštitúcií mala vplyv transformácia na politickej scéne, zahŕňajúca Veľkú francúzsku revolúciu, či Viedenský kongres. Ďalší z faktorov ovplyvňujúci sektor mimovládnych organizácií bol technologický pokrok ako dôsledok priemyselnej revolúcie, ktorá zrýchlila cezhraničnú komunikáciu. V rovnakom čase rozvoj zahraničného obchodu prispel k šíreniu poznatkov, nápadov, myšlienok medzi jednotlivými časťami sveta. V neposlednom rade urbanizácia a silnejúca buržoázna a proletárska trieda boli významnými prvkami pri kreácii nových foriem združovania sa. Medzi

---

¹⁰ Kaloudis, G.: Non-governmental organization in the global system. 2021, s. XVIII-XIX

¹¹ Kellow, A. – Murphy-Gregory, H.: Handbook of Research on NGOs. 2018, s. 15-16

¹² Ibid. s.16-17

nové oblasti pôsobenia sekulárnych mimovládnych organizácií sa zaradil napríklad boj proti otroctvu, práva žien, či humanitárna pomoc. Odhaduje sa, že na konci 19. storočia existovalo 200 nadnárodných mimovládnych organizácií.¹³

Začiatkom 20. storočia bola v Bruseli založená Únia medzinárodných asociácií (UIA), ktorej cieľom bolo spojiť všetky významné medzinárodné inštitúcie, čo by podporilo výmenu informácií, budovanie mieru a nadväzovanie spolupráce. Vypuknutie 1. svetovej vojny zabránilo rozmachu internacionalizmu a spôsobilo zánik množstva mimovládnych organizácií, ktoré vznikli v predchádzajúcom období. Výnimkou bol región Ameriky, kde dochádzalo značnému nárastu organizácií v mimovládnom sektore. Novovznikajúce mimovládne organizácie sa zameriavali primárne na zmiernenie humanitárnych dôsledkov vojny a na podporu a udržanie mieru. Významným krokom v období po 1. svetovej vojne bol vznik Medzinárodnej organizácie práce, ktorá umožnila členstvo a priznala hlasovacie práva aj mimovládnym organizáciám. Významnou sa stala silná kooperácia, vytvorená medzi Spoločnosťou národov, predchodkyňou OSN, a mimovládnymi organizáciami. Mnohé mimovládne organizácie založené v medzivojnovom období, odrážali vtedajšiu polarizáciu politického sveta a silnejúci antikolonializmus. Silnejúci fašizmus bol ďalším podnetom pre vznik mimovládnych organizácií zameriavajúcich sa predovšetkým na pomoc ľuďom, ktorých životy negatívne ovplyvnil tento režim. Rovnako ako 1. svetová vojna, aj 2. svetová vojna ovplyvnila vývoj mimovládnych organizácií. Vojnový konflikt pre tieto inštitúcie znamenal radikálne obmedzenie činnosti alebo zánik. V povojnovom období silnej vplyv mimovládnych inštitúcií. S ich pomocou sa podarilo zaradiť problematiku ľudských práv ako integrálnu súčasť Charty OSN. Na konferencii v San Franciscu v roku 1945 bol mimovládnym organizáciám pridelený poradný štatút v Ekonomickej a sociálnej rade OSN.¹⁴

Vzrastajúce napätie počas studenej vojny bolo impulzom pre mimovládne organizácie. Vznikali mierové mimovládne organizácie zameriavajúce sa na boj proti jadrovému zbrojeniu, či organizácie sústreďujúce sa na rozvojovú pomoc, ktorá mala znižovať rozdiely medzi severom a juhom. V 60. a 70. rokoch bolo založených viacero celosvetovo významných mimovládnych organizácií, napríklad Amnesty international sústreďujúca sa ľudskoprávnu agendu, humanitárna organizácia Doktor bez hraníc, či Greenpeace pôsobiaca v oblasti ochrany

---

¹³ Kellow, A. – Murphy-Gregory, H.: Handbook of Research on NGOs. 2018, s. 17-19

¹⁴ Ibid. s. 19-23

životného prostredia. Zvyšoval sa počet mimovládnych organizácií so sídlom v rozvojových krajinách. Častokrát sa uvádza, že činnosť ľudskoprávných mimovládnych organizácií, podporujúcich antikomunistických aktivistov, prispela ku koncu studenej vojny.¹⁵

Môžeme povedať, že 90. roky 20. storočia boli najturbulentnejším obdobím vo vývoji mimovládnych organizácií. Rozmáhajúce sa trendy internacionalizácie a globalizácie sa stali faktormi podporujúcimi rýchly nárast počtu mimovládnych organizácií, ktorých množstvo sa päťkrát znásobilo. Silné lobovanie mimovládnych organizácií sa odrazilo v Agende 2021, ktorá bola prijatá na Summitu Zeme v Rio de Janeiro v roku 1992, či pri presadzovaní práv žien na Svetovej konferencii o ľudských právach, ktorá sa konala v roku 1993 vo Viedni.¹⁶ Pre získanie ešte väčšieho vplyvu sa mimovládne organizácie začali zjednocovať do transnacionálnych koalícií.¹⁷

Počas prvých rokoch 21. storočia sa spomalil nárast počtu mimovládnych organizácií. V spoločnosti silnela požiadavka väčšej transparentnosti a nesenia zodpovednosti zo strany mimovládnych organizáciám. V dôsledku toho bola v roku 2006 vytvorená Charta zodpovednosti medzinárodných mimovládnych organizácií.¹⁸ V roku 2015 OSN schválila Agenda 2030, ktorá stanovila 17 cieľov pre udržateľný rozvoj a zamerala sa na tri oblasti - ekonomickú, sociálnu a oblasť životného prostredia. Mimovládnych organizáciám budú poskytnuté finančné prostriedky na realizáciu aktivít a projektov spojených s dosahovaním cieľov stanovených v tomto dokumente. Zároveň výzvou pre mimovládne organizácie je vytvorenie nových štruktúr, ktoré im pomôžu s realizáciou cieľov pri ich lokálnej implementácii. Agenda 2030 ponúka mimovládnych organizáciám príležitosť na nadviazanie nových, predovšetkým obchodných, dlhodobých partnerstiev.¹⁹

Typy, postavenie v spoločnosti a úlohy mimovládnych organizácií sa menili v priebehu stáročí. Okrem toho je dôležité pozorovať zmeny v čase od vytvorenia mimovládnej organizácie po dobu jej činnosti. David Korten vytvoril koncept evolučnej typológie, ktorá upriamuje pozornosť na štyri generácie stratégie rozvojových mimovládnych organizácií a skúma spôsob, akým sa mení prístup mimovládnych organizácií k práci (Tabuľka 1). Mimovládne organizácie

---

¹⁵ Kellow, A. – Murphy-Gregory, H.: Handbook of Research on NGOs. 2018, s. 23-26

¹⁶ Nothias, J.: NGOs: A Long and Turbulent History. 2016

¹⁷ Kellow, A. – Murphy-Gregory, H.: Handbook of Research on NGOs. 2018, s. 26

¹⁸ Ibid. s. 27

¹⁹ Emmrich, D.: NGOs in the 21st Century The Opportunities Presented by Digitalization and Globalization. 2017, s. 15-17

prvej generácie sústredujú svoju pomoc a vykonávajú prácu v sociálnej oblasti v nadväznosti na potrebu zabezpečenia okamžitých potrieb. Druhá generácia predstavuje mimovládne organizácie, ktoré už získali určité skúsenosti a ich činnosť sa rozširuje o iniciatívy miestneho rozvoja. Tretia generácia mimovládnych organizácií sa snaží o vyvíjanie nátlaku na politikov a inštitúcie s cieľom dosiahnuť štrukturálne zmeny a medzi svoje priority zaraďuje zameranie sa na udržateľnosť. David Korten charakterizoval štvrtú generáciu mimovládnych organizácií ako inštitúcie, ktoré nadviazali vzťahy so sociálnymi hnutiami a ich aktivity na lokálnej úrovni sú prepojené s aktivitami na národnej a nadnárodnej úrovni, čo má za cieľ prispieť k dlhodobým štrukturálnym zmenám. Evolučná typológia poukazuje na zmeny mimovládnych organizácií, ktoré sú vyvolané internými a externými faktormi a na príklade rozvojových mimovládnych organizácií vykresľuje zmeny, ktoré v priebehu času nastávajú vo vnútri danej organizácie.²⁰

Tabuľka 1 Kortenova schéma štyroch strategických generácií rozvojových mimovládnych organizácií

	Generácia			
	Prvá (podpora a blahobyť)	Druhá (komunitný vývoj)	Tretia (trvalo udržateľný rozvoj systémov)	Štvrtá (hnutia)
Definícia problému	nedostatok	lokálna zotrvačnosť	inštitucionálne a politické obmedzenia	nedostatočná mobilizačná vizia
Časový rámec	okamžitý	životnosť projektu	10-20 rokov	neurčitá budúcnosť
Rozsah	jednotlivec alebo rodina	susedstvo alebo obec	región alebo národ	národný alebo globálny
Hlavní činitelia	mimovládne organizácie	mimovládne organizácie a komunity	všetky relevantné verejné a súkromné inštitúcie	voľne definované siete ľudí a organizácií
Rola mimovládnych organizácií	činiteľ	mobilizátor	katalyzátor	aktivista/pedagóg

Prameň: Lewis, D. a kol.: Non-Governmental Organizations and Development. 2009, s.16

História mimovládnych organizácií nám potvrdzuje, že tieto inštitúcie tvoria po stáročia integrálnu súčasť medzinárodného spoločenstva. Mimovládne organizácie sa podieľali na zásadných transformáciách globálneho systému. Ich počet a vplyv neustále

²⁰ Lewis, D. – Kanji, N. – Themudo, N.: Non-Governmental Organizations and Development. 2020, s. 15

narastá, čo nám potvrdzuje aj Graf 1 zobrazujúci zvyšujúci sa počet mimovládnych organizácií, ktorým bol udelený poradný štatút v Ekonomickej a sociálnej rade OSN. Medzi rokmi 2000 a 2014 stúpol počet takýchto inštitúcií o 97,3%. Pre komplexné pochopenie problematiky mimovládnych organizácií je potrebné poznať historický aspekt a spôsob vnútorného vývoja mimovládnych organizácií, a zároveň sa oboznámiť s členmi, funkciami, právnym základom, či financovaním týchto ustanovizní.²¹

Graf 1 Porovnanie počtu mimovládnych organizácií s udeleným poradným štatútom ECOSOC medzi rokmi 1948 a 2014

Prameň: Emmrich, D. NGOs in the 21st Century The Opportunities Presented by Digitalization and Globalization. 2017. s.12

1.2 Členovia mimovládnych organizácií

Zakladajúcimi subjektmi mimovládnych organizácií, na rozdiel od medzivládnych organizácií, nie sú vlády štátov. Mimovládne organizácie sú vo všeobecnosti kreované neštátnymi aktérmi, akými sú fyzické osoby, konkrétne súkromné osoby, jednotlivci a skupiny, alebo právnické osoby. Do kategórie právnických osôb v tomto prípade zaradíme národné mimovládne organizácie, spoločenské organizácie, národné a medzinárodné inštitúcie, ktoré sú nezávislé od vlády. Súčasne členstvo v mimovládnych organizáciách je povolené aj združeniam týchto osôb.²²

²¹ Emmrich, D. NGOs in the 21st Century The Opportunities Presented by Digitalization and Globalization. 2017. s.12

²² Bérešová, G.: Medzinárodné organizácie. 2016, bod 18.3

Činnosť členov mimovládnych organizácií je úzko spojená s typom tej ktorej mimovládnej organizácie a sférou jej pôsobenia.

1.3 Delenie mimovládnych organizácií

Mimovládne organizácie predstavujú značne heterogénnu skupinu subjektov, čo nám dáva možnosť ich kategorizovať na základe viacerých kritérií.

Svetová banka rozlišuje medzi dvoma základnými typmi mimovládnych organizácií:

- operatívne mimovládne organizácie,
- nátlakové mimovládne organizácie.²³

Operatívne mimovládne organizácie sa sústreďujú na koncipovanie a realizáciu projektov. Najčastejšie poskytujú služby a pomoc v núdzi, zapájajú sa do riešenia environmentálnych problémov alebo ich činnosť podporuje rozvoj a verejný blahobyť.²⁴ Druhým typom mimovládnych organizácií, podľa delenia Svetovej banky, sú nátlakové mimovládne organizácie, ktoré sa snažia obhajovať, presadzovať, či zvýšiť povedomie a znalosti o konkrétnej problematike, pričom na dosiahnutie cieľa využívajú lobovanie a aktivizmus. Tieto organizácie sa často zaoberajú ľudskými právami, právami žien a detí.²⁵

Benard Lango rozdeľuje mimovládne organizácie na základe ich zamerania na štyri typy:

- charitatívne mimovládne organizácie,
- mimovládne organizácie orientované na poskytovanie služby,
- participatívne mimovládne organizácie,
- mimovládne organizácie so zameraním na posilnenie postavenia.²⁶

Charitatívne mimovládne organizácie sústreďujú svoje aktivity na pomoc marginalizovaným, znevýhodneným skupinám obyvateľstva a aktívne participujú na zmiernovaní následkov po prírodných a humanitárnych katastrofách, pričom zapojenosť beneficentov do týchto aktivít je na nízkej úrovni.²⁷ Mimovládne organizácie orientované na poskytovanie služieb ponúkajú sociálne, finančné, právne a iné služby. Pri realizácii tejto

---

²³ Melena, C.: Working with NGOs : A Practical Guide to Operational Collaboration between the World Bank and Non-Governmental Organization. 1995, s. 14

²⁴ Lango, B.: Introduction to NGO Management. 2020, s.4-5

²⁵ Montilla, I.: What are the Non-Governmental Organizations?. 2019

²⁶ Lango, B.: Introduction to NGO Management. 2020 s.5

²⁷ Ibid. s.5

činnosti očakávajú aktívnu participáciu od ľudí, ktorým je tá ktorá služba adresovaná.²⁸ Aktivity participatívnych mimovládnych organizácií sú orientované predovšetkým na projekty komunitného rozvoja, do ktorých sa rôznymi spôsobmi zapájajú miestni obyvatelia. Mimovládne organizácie so zameraním na posilnenie postavenia pomáhajú pochopiť chudobným ľuďom ekonomické, sociálne a politické faktory, ktoré ovplyvňujú ich pozíciu v spoločnosti. Nevyhnutná je čo najväčšia kooperácia medzi mimovládnu organizáciou a príjemcami pomoci.²⁹

Niektorí autori rozlišujú mimovládne organizácie v závislosti od úrovne pôsobenia na:

- komunitné mimovládne organizácie,
- mestské mimovládne organizácie,
- národné mimovládne organizácie,
- medzinárodné mimovládne organizácie.³⁰

Medzi komunitné mimovládne organizácie zaraďujeme športové kluby, susedské organizácie, vzdelávacie organizácie a pod. Tieto organizácie vznikajú z vlastnej iniciatívy ľudí. Lokálne vzdelávacie skupiny, zástupcovia obchodníkov a zástupcov priemyslu, či združenia komunitných organizácií sa spájajú do mestských mimovládnych organizácií. Národné mimovládne organizácie pôsobia na celonárodnej úrovni, zatiaľ čo aktivity medzinárodných mimovládnych organizácií prekračujú hranice jedného štátu. Tieto dva typy mimovládnych organizácií sa navzájom líšia v závislosti od druhu financovania, ako aj v spôsobe implementácie projektov.³¹

Ďalej môžeme mimovládne organizácie rozlišovať podľa ich intervenčnej stratégie na:

- mimovládne organizácie s jednosektorovým prístupom,
- mimovládne organizácie s viacsektorovým prístupom,
- mimovládne organizácie sústredujúce sa na homogénnu skupinu ľudí,
- mimovládne organizácie sústredujúce sa na heterogénnu skupinu ľudí.³²

Mimovládne organizácie s jednosektorovým prístupom sústredujú svoje aktivity len v jednom konkrétnom sektore, napríklad v zdravotníctve, školstve, či oblasti práv žien.

---

²⁸ Owa, O.: The Role of Non-Governmental Organizations (NGOs) in Strengthening Civil Society and Democratic. 2020

²⁹ Lango, B.: Introduction to NGO Management. 2020

³⁰ PRIA. International Academy: NGO Management: Foundation Course. 2014 s.14, 15

³¹ Ibid. s. 14, 15

³² Ibid. s. 16

Naopak, mimovládne organizácie s viacsektorovým zameraním sa zaoberajú viacerými problematikami súčasne. Cieľovou skupinou mimovládnych organizácií sústredujúcich sa na homogénnu skupinu ľudí je len jedna vybraná skupina obyvateľstva, v porovnaní s mimovládnymi organizáciami sústredujúcimi sa na heterogénnu skupinu ľudí, ktorých činnosť je upriamená na širšiu škálu obyvateľov.³³

Uvedené delenia nám dokazujú, že mimovládne organizácie sú heterogénne subjekty, ktoré vykonávajú svoju činnosť rôznymi spôsobmi, zameriavajú sa na rozmanité oblasti a pôsobia na viacerých úrovniach pri využívaní rozdielnych intervenčných stratégií. V závislosti od kategórie mimovládnej organizácie sa líšia aj funkcie tej ktorej organizácie.

1.4 Funkcie mimovládnych organizácií

V minulosti sa mimovládne organizácie venovali primárne pomoci a charitatívnej činnosti. Ako sme už uvádzali, oblasť ich pôsobenia sa postupne rozširovala a v súčasnosti svoju činnosť zameriavajú do rôznych sfér. Na základe toho primárne funkcie mimovládnych organizácií delíme na:

- poskytovanie pomoci a základných služieb,
- obnova a rozvoj,
- mediácia a riešenie konfliktov,
- monitorovanie a podpora dodržiavania ľudských práv,
- sociálny a ekonomický rozvoj,
- presadzovanie a lobovanie,
- verejné vzdelávanie a zvyšovanie povedomia
- iné.³⁴

Činnosť mimovládnych organizácií je vo všeobecnosti vyvíjaná v oblastiach, na ktoré nie je upriamená dostatočná pozornosť vládnych elít, a ktoré nie sú pre vlády dostatočne atraktívne. Tieto organizácie sa zapájajú do participatívnej politiky a politiky verejného záujmu, pričom zohrávajú dôležitú úlohu pri mobilizácii veľkých skupín jednotlivcov.³⁵

---

³³ PRIA. International Academy: NGO Management: Foundation Course. 2014, s. 16

³⁴ Kaloudis, G.: Non-governmental organization in the global system. 2021, s. 35-98

³⁵ Lango, B.: Introduction to NGO Management. 2020, s. 4

1.4.1 Poskytovanie pomoci a základných služieb

Mimovládne organizácie, ktorých cieľom je poskytovať charitatívnu a humanitárnu pomoc vznikali v minulosti najmä v obdobiach vojny a ako následok prírodných a humanitárnych katastrof. Hlavnou úlohou mimovládnych organizácií zameriavajúcich sa na túto činnosť je distribúcia statkov a služieb nevyhnutných pre zabezpečenie primárnych potrieb obyvateľov, napríklad distribúcia potravín a pitnej vody, poskytovanie zdravotnej starostlivosti, vzdelávanie a pod.³⁶

Mimovládne organizácie sa angažujú v poskytovaní sociálnej ochrany, podporujú kohéziu a integráciu chudobných a marginalizovaných skupín obyvateľstva. Ich snahy smerujú k zlepšeniu volebných návykov tejto vrstvy populácie. Táto činnosť má pomôcť k zlepšeniu vzťahu medzi občanmi a štátom, čo sa odrazí na zlepšení života v danej krajine. Badru Bukonya, ktorý skúmal úlohu mimovládnych organizácií v rurálnych oblastiach Ugandy dospel k názoru, že programy sociálnej ochrany so zabudovanými mechanizmami zodpovednosti poskytujú užitočné formy prepojenia štátu a občanov ponúkajúce príležitosti, prostredníctvom ktorých môžu marginalizované skupiny začať budovať zmysel pre občianstvo. Georges Kaloudis vo svojej knihe konštatuje, že budovanie občianstva podnecuje občanov k angažovanosti v jednej oblasti, čo následne podnecuje možnosť úspešnej angažovanosti občanov v ďalších oblastiach. Podľa Kaloudisa môžu mimovládne organizácie pomôcť štátom vnímať marginalizované skupiny ako nositeľov práv, ktorým je nevyhnutné poskytnúť ochranu, a tak doceliť zlepšenie dodržiavania spoločenskej zmluvy.³⁷

Po konci studenej vojny sa kládol dôraz na budovanie mieru ako sociálno-ekonomického základu pre vytvorenie trvalo udržateľného mieru. Dôsledkom toho vzrastalo zapojenie mimovládnych organizácií do riešenia občianskych konfliktov. Vo všeobecnosti mimovládne organizácie zohrávajú obdobie počas a po skončení občianskej vojny štyri základné funkcie:

- poskytovanie humanitárnej pomoci a základných služieb,
- povojnová obnova a rozvoj,
- mediácia a riešenie konfliktu,

---

³⁶ Kaloudis, G.: Non-governmental organization in the global system. 2021, s. 35-36

³⁷ Ibid. s. 36-38

- monitorovanie a vyvíjanie nátlaku.³⁸

Dominik Zaum vo svojom článku „Medzinárodné mimovládne organizácie a občianske vojny“ zdôvodňuje dôležitú úlohu mimovládnych organizácií pri riešení vnútroštátnych konfliktov tým, že tieto organizácie poznajú špecifické lokálne podmienky, keďže častokrát operujú na miestnej úrovni už dlhé obdobie pred vypuknutím konfliktu a zároveň majú odborné znalosti z oblasti sociálneho a ekonomického rozvoja, ktoré môžu byť významným faktorom podporujúcim budovanie mieru. Významná je aj skutočnosť, že mimovládne organizácie nepodliehajú suverénnym obmedzeniam, ktoré limitujú zapojenie štátov do konfliktu a ich aktivity sú apolitického charakteru, čo podporuje snahu týchto inštitúcií o vyriešenie konfliktu a zmiernenie jeho následkov. Mimovládne organizácie okrem poskytovania humanitárnej pomoci a základných verejných služieb, ktoré by mali prispieť k zmierneniu utrpenia civilného obyvateľstva, vyvíjajú aktivity na podporu dodržiavania ľudských práv všetkými stranami konfliktu.³⁹

Humanitárna pomoc predstavuje pomoc a prejav ľudskej solidarity v reakcii na konflikt, prírodné a ľudské katastrofy. Na rozdiel od toho, rozvojová pomoc je dlhodobý proces, v rámci ktorého sa vyvíja úsilie na rozvoj chudobných krajín a zvýšenie životnej úrovne ich obyvateľov.⁴⁰

1.4.2 Obnova a rozvoj

Mimovládne organizácie sa stali významnými aktérmi v rozvojovej oblasti. Tento sektor v súčasnosti tvorí integrálnu súčasť mnohých mimovládnych inštitúcií, ktoré zároveň prispievajú k programu multilaterálnej pomoci a k hospodárskemu, sociálnemu a politickému rozvoju rozvojových krajín. Ich činnosť je zameraná na vzdelávanie, technické poradenstvo, výmenu skúseností, výskum, poradenstvo v politickej oblasti a to za cieľom posilnenia komunity. V minulosti prispeli mimovládne organizácie k riešeniu viacerých zložitých dlhodobých rozvojových problémov. Dnes sa im dostáva vyššia úroveň verejnej publicity a kontroly, čo potvrdzuje ich dôležitosť v tejto oblasti.⁴¹

---

³⁸ Ibid. s. 38-39

³⁹ Zaum, D.: *International Non-Governmental Organisations and Civil Wars*. 2009, s.22

⁴⁰ Pélissier, P.: *Le rôle des ONG dans les pays en développement, le cas d'Haïti*. 2013, s.12

⁴¹ Phiri, E.: *The Role and Impact of NGOs on the Development Landscape*. 2016, s. 1-5

Vzťahy medzi mimovládnyimi organizáciami a rozvojovými krajinami sú heterogénne. Niektoré mimovládne organizácie zohrávajú úlohu aktéra, ktorý efektívnym spôsobom poskytuje finančne nákladné služby. Ďalšou kategóriou sú mimovládne organizácie, ktoré vystupujú ako aktivisti a svojou činnosťou presadzujú zmeny v rôznych oblastiach. Rovnako existujú rozvojové mimovládne štruktúry, ktoré prinášajú nové prístupy k rozvojovým problémom. Vlády si začali uvedomovať postavenie týchto inštitúcií pri dosahovaní rozvojových cieľov. Mimovládne organizácie posilňujú legitimitu verejnej a sociálnej politiky. Pozitívnym príkladom je Bangladéš, kde mimovládne organizácie sú vládou začleňované do rôznych výborov s cieľom učiť sa zo skúseností mimovládnych organizácií v rôznych sektoroch.⁴²

Významným faktorom pri poskytovaní rozvojovej pomoci mimovládnyimi organizáciami je vzťah medzi vládou rozvojovej krajiny a mimovládnu organizáciou, ktorá pôsobí v tom ktorom štáte. Pre efektívnosť a dosiahnutie požadovaných výsledkov rozvojových aktivít je nevyhnutné, aby vlády rozvojových krajín vnímali mimovládne organizácie, ktoré pôsobia na ich území ako partnerov a nie ako konkurentov.⁴³

1.4.3 Mediácia a riešenie konfliktov

Mimovládne organizácie môžu zohrávať úlohu mediátora a prispieť k riešeniu konfliktu.⁴⁴ V článku Dominika Zauma sa uvádza, že jedinými inštitúciami s akoukoľvek autoritou medzi rôznymi stranami môžu byť mimovládne organizácie, a to predovšetkým v krajinách, kde padla vláda.⁴⁵ Pre vlády iných štátov je v týchto situáciách obťažné stať sa mediátormi v konflikte vzhľadom na závažné rozpory medzi krajinami. Štáty sa snažia minimalizovať oficiálne kontakty medzi vládami iných štátov a povstaleckými skupinami, keďže pre povstalecké skupiny by to mohlo predstavovať určitý stupeň oficiálneho uznania a priznanie legitimacy, čomu sa vlády tých ktorých štátov snažia zamedziť. Zároveň udržiavanie kontaktov s jednou stranou konfliktu by mohlo znamenať stratu dôveru druhej konfliktnej strany.⁴⁶

---

⁴² Phiri, E.: The Role and Impact of NGOs on the Development Landscape. 2016, s. 5-6

⁴³ Ibid. s.6

⁴⁴ Kaloudis, G.: Non-governmental organization in the global system. 2021, s. 41

⁴⁵ Zaum, D.: International Non-Governmental Organisations and Civil Wars. 2009, s.25

⁴⁶ Kaloudis, G.: Non-governmental organization in the global system. 2021, s. 41

Činnosť mimovládnych organizácií v tejto problematike je do určitej miery limitovaná. Úzke vzťahy s miestnymi skupinami by mohli ovplyvniť a skresliť ich pohľad na daný konflikt a súčasne existuje riziko, že mimovládne organizácie začnú nazerať na rozpor len z perspektívy jednej zainteresovanej strany⁴⁷.

Napriek tomu sa mimovládne organizácie snažia udržiavať postavenie nezáujatých a neutrálnych aktérov, ktorý podnecujú strany konfliktu k spoločným rokovaniam. To im umožňuje určitý stupeň dôvery všetkých zainteresovaných strán konfliktu, ktorý si získali vďaka ich lokálnej angažovanosti, apolitickosti a poskytovaniu humanitárnej pomoci.⁴⁸

Počas konfliktov je veľmi dôležitou úlohou mimovládnych organizácií okrem vyvíjania snáh o stabilizáciu situácie a ukončenie nepokojov aj dohľad a podpora dodržiavania ľudských práv.

1.4.4 Monitorovanie a podpora dodržiavania ľudských práv

Mimovládne organizácie pôsobia v oblastiach konfliktu zvyčajne ešte pred jeho samotným vypuknutím. Ich úlohou je monitorovanie situácie a informovanie medzinárodného spoločenstva o porušovaní ľudských práv, práv vojnových zločincov, či vykonaní zločinov proti ľudskosti. Včasným varovaním je zahraničie schopné rýchlejšie a v čas zareagovať na vzniknutú situáciu, čo pomáha minimalizovať dôsledky nehumánneho správania sa. Okrem včasného varovania a informovania môžu mimovládne organizácie vydávať odporúčania na zlepšenie situácie.⁴⁹

Ľudskoprávna agenda nie je cieľom mimovládnych organizácií len v súvislosti s konfliktom. Tieto inštitúcie sa rovnako zaoberajú otázkami ako je starnutie obyvateľstva, ktoré môže byť problémom pri rozvoji, problematikou utečencov, násilím páchaným na ženách, právami detí a národnostných menšín.⁵⁰

Okrem monitorovania situácie, zhromažďovania a poskytovania informácií a ochrany ľudských práv, mimovládne organizácie stanovujú normy v tejto oblasti a pôsobia ako zmierovateľ. Ich cieľom je zvyšovať povedomie o ľudskoprávnej agende a vzdelávať ľudí

---

⁴⁷ Kaloudis, G.: Non-governmental organization in the global system. 2021, s. 41

⁴⁸ Zaum, D.: International Non-Governmental Organisations and Civil Wars. 2009

⁴⁹ Kaloudis, G.: Non-governmental organization in the global system. 2021, s. 42

⁵⁰ Ibid. s. 43-45

v otázkach ľudských práv. Zároveň mimovládne inštitúcie poskytujú priamu pomoc obetiam porušovania ľudských práv a lobujú a obhajujú ich presadzovanie (Schéma 1).⁵¹ Dodržiavanie ľudských práv je faktorom, ktorý prispieva aj k socioekonomickému rozvoju.

Schéma 1 Hlavné aktivity ľudskoprávnych mimovládnych organizácií na zlepšenie ochrany ľudských práv

Prameň: MARCINKUTĚ, L. The Role of Human Rights NGO's: Human Rights Defenders or State Sovereignty Destroyers? 2011, s.63

1.4.5 Sociálny a ekonomický rozvoj

Pomocou sociálneho a ekonomického rozvoja je možné riešiť dlhodobé problémy s chudobou a nerovnosťou. Mimovládne organizácie sa zapájajú do rozvoja tohto sektora technickou pomocou alebo implementovaním vlastných rozvojových programov.⁵²

Viacero vlád uznalo dôležitosť postavenia mimovládnych organizácií v oblasti rozvoja, vzhľadom na to, že v porovnaní s vládnymi rozvojovými programami ich projekty majú viacero výhod. V prvom rade je potrebné poznamenať, že pôsobnosť mimovládnych organizácií je možná aj v oblastiach, kde vlády z politických alebo iných dôvodov nemôžu intervenovať. Okrem iného, projekty financované mimovládnymi organizáciami sú finančne efektívnejšie, schopné sa rýchlejšie adaptovať, inovovať a svoje rolu zohrávajú aj silné lokálne väzby.

⁵¹ Marcinkuté, L.: The Role of Human Rights NGO's: Human Rights Defenders or State Sovereignty Destroyers?. 2011, s.70

⁵² Kaloudis, G.: Non-governmental organization in the global system. 2021, s. 45

Nesmieme zabúdať na potrebné odborné znalosti, ktoré nadobudli mimovládne organizácie počas práce v teréne, ako aj na metodiky a nástroje využívajúce pri svojej práci v oblasti rozvoja.⁵³

Sunhyuk Kim publikoval článok, v ktorom analyzuje dva typy úloh mimovládnych organizácií v oblasti sociálnej ochrany v troch krajinách východnej Ázie - v Južnej Kórei, Thajsku a Indonézii. Autor zohľadňujúc úroveň demokratizácie, stupeň rozvoja sociálneho štátu a tlak občianskej spoločnosti vyvodzuje závery akým spôsobom participujú mimovládne organizácie v oblasti sociálnej ochrany v tom ktorom štáte. Kim dospel k záveru, že v Južnej Kórei, ktorá je konsolidovanou demokraciou a rozvinutým sociálnym štátom, je úlohou mimovládnych organizácií vytvárať nátlak, predovšetkým na vládu, čím sa snažia presadzovať zmenu sociálnej politiky. Na rozdiel od toho, v Indonézii, kde je na princípoch demokracie silné postavenie občianskej spoločnosti ale sociálny štát nie je efektívne rozvinutý, pôsobenie mimovládnych organizácií spočíva v priamom poskytovaní sociálnej ochrany obyvateľom. Kombináciu poskytovania priamej sociálnej ochrany a vyvíjania nátlaku na vládu mimovládnyimi organizáciami môžeme pozorovať v Thajsku, kde je demokracia krehká a sociálny štát stále mladý. Táto analýza poskytuje iba jednoduchý dvojtýpový model, ktorý sa sústreďuje na vyvíjanie nátlaku a priamu pomoc v oblasti sociálnej ochrany.⁵⁴ I napriek tomu ilustruje, že úloha mimovládnych organizácií v oblasti sociálnej pomoci, sociálneho rozvoja môže prebiehať rôznymi spôsobmi v závislosti od interných faktorov.

V súvislosti so sociálnym a ekonomickým rozvojom je nevyhnuté spomenúť viacero sektorov, v ktorých pôsobia mimovládne organizácie. Častokrát zohrávajú tieto inštitúcie významnú funkciu v boji za postavenie a práva žien a detí, chudobných ľudí a vidieckeho obyvateľstva. Taktiež kladú dôraz na vzdelanie ako jeden z faktorov hospodárskeho rastu. Kľúčovú úlohu pri podpore jednotlivcov má systém mikrofinancovania, do ktorého sú zapojené mimovládne organizácie. Tento systém pomáha jednotlivcom, prevažne malým mestským obchodníkom, vystúpiť z takzvaného začarovaného kruhu dlhov.⁵⁵

Mimovládne organizácie vynakladajú značné úsilie v oblasti sociálneho a ekonomického rozvoja na rôznych úrovniach a rôznymi spôsobmi. Metódy, ktoré využívajú, vrátane vyvíjania

---

⁵³ James, V.: NGOs and Development. 2013, s. 9

⁵⁴ Sunhyuk, K.: NGOs and Social Protection in East Asia: Korea, Thailand and Indonesia. 2014, s. 25-41

⁵⁵ Kaloudis, G.: Non-governmental organization in the global system. 2021, s. 46-52

nátlaku a presadzovania ich priorít na najvyšších úrovniach, im pomáhajú dosahovať pozitívne výsledky v sociálno-ekonomickom rozvoji.

1.4.6 Obhajovanie a lobovanie

Mimovládne organizácie vytvárajú propagačné skupiny, v rámci ktorých vyvíjajú snahu o riešenie globálnych problémov, a na úrovni ktorých sa zapájajú do informačnej a symbolickej politiky, politiky vplyvu a politiky zodpovednosti.⁵⁶

Často využívanými metódami mimovládnych organizácií sú obhajovanie a lobovanie, pomocou ktorých sa mimovládne organizácie pokúšajú ovplyvniť vlády a ďalšie inštitúcie.⁵⁷ Presadzovanie a lobovanie sú súčasťou rozhodovacej sily, ktorá umožňuje mimovládnym organizáciám ovplyvňovať politické rozhodnutia podľa vlastných záujmov, avšak tieto záujmy nemusia byť realizované. Rozhodovaciu silu mimovládnych organizácií môžeme pozorovať v politickom procese pri určovaní agendy, formulovaní politiky a pri jej implementačných a monitorovacích fázach.⁵⁸

Obhajovanie a lobovanie sú aktivity úzko prepojené so vzdelávaním verejnosti a zvyšovaním povedomia o špecifických problematikách, čo zvyšuje výsledný vplyv mimovládnych organizácií.

1.4.7 Vzdelávanie verejnosti a zvyšovanie povedomia

Vzdelávanie verejnosti a zvyšovanie povedomia zaraďujeme medzi najdôležitejšie funkcie mimovládnych organizácií, čo súvisí aj s rastúcim trendom angažovanosti mimovládnych organizácií v oblasti politickej socializácie. Príkladom je celosvetovo známa environmentálna mimovládna organizácia Greenpeace, ktorej snahou je zvýšiť problematiku životného prostredia v povedomí ľudí šírením informácií prostredníctvom novín, televízie a rádiového vysielania.⁵⁹

---

⁵⁶ Kaloudis, G.: Non-governmental organization in the global system. 2021, s. 52

⁵⁷ Kaloudis, G.: Non-governmental organization in the global system. 2021, s. 52

⁵⁸ Beyer, C.: Non-Governmental Organizations as Motors of Change. Government and Opposition. 2007, s.515-516

⁵⁹ Kaloudis, G.: Non-governmental organization in the global system. 2021, s. 58-59

Výsledky, ktoré dosahujú mimovládne organizácie v oblasti vzdelávania verejnosti a zvyšovania povedomia o danej problematike závisia od prepojenosti mimovládnych organizácií s vládou, úrovne konsenzu a solidarity v rámci medzinárodnej siete kampaní mimovládnych organizácií a schopnosti mimovládnych organizácií rozprúdiť diskusiu o tej ktorej problematike.⁶⁰

1.4.8 Ďalšie funkcie mimovládnych organizácií

Medzi ďalšiu z funkcií mimovládnych organizácií môžeme zaradiť monitorovanie správania sa a dodržiavania práva a medzinárodných zmlúv ďalšími nadnárodnými aktérmi, napríklad transnacionálnymi korporáciami alebo medzivládnyimi organizáciami.⁶¹

Činnosť mimovládnych organizácií je omnoho širšia a zahŕňa aj činnosti, ktoré sa prelínajú alebo dopĺňajú už spomínané funkcie. Okrem iného sa mimovládne organizácie podieľajú na vytváraní nových štandardov, vyvíjajú snahy o zvýšenie transparentnosti, či poskytujú svoje odborné znalosti vládam, verejnosti a pod. Tieto inštitúcie participujú pri zakladaní medzinárodných inštitúcií a presadzovaní ich cieľov napríklad formou už spomínaného vzdelávania verejnosti. Vzdelávanie verejnosti a vedenie kampaní sú jedny z foriem, ktorými sa mimovládne organizácie podieľajú na demokratizácii a zvyšovaní transparentnosti.⁶²

Analýza funkcií mimovládnych organizácií nám potvrdzuje tvrdenie, že oblasti pôsobenia mimovládnych organizácií sú heterogénne. Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že mimovládne organizácie intervedujú na rôznych úrovniach a rôznymi spôsobmi. Dôležitým aspektom ich činnosti je verejný záujem, ktorý sledujú pri plnení svojich úloh. Na to, aby mimovládne organizácie boli efektívne a dosahovali požadované výsledky, je potrebné zohľadniť ich legitimitu.

---

⁶⁰ Kaloudis, G.: Non-governmental organization in the global system. 2021, s. 59

⁶¹ Ibid. s. 67

⁶² Ibid. s. 73-76

1.5 Právny štatút mimovládnych organizácií

Základom pre kreovanie mimovládnych organizácií na národnej alebo medzinárodnej úrovni je sloboda združovania a sloboda prejavu. V minulosti bola na úrovni vnútroštátneho práva vyvíjaná snaha o vytvorenie zákonov regulujúcich rôzne asociácie. Častokrát sa uzákonnili špecifické pravidlá upravujúce otázky týkajúce sa mimovládnych organizácií. Vo všeobecnosti môžeme tvrdiť, že mimovládne organizácie sa riadia vnútroštátnym právom, mnohokrát i napriek ich nadnárodnému charakteru.⁶³

Právne postavenie týchto inštitúcií je dôležité v prípadoch, ak mimovládne organizácie chcú nadviazať spoluprácu s inými orgánmi alebo ak chcú vykonávať právne úkony, či vlastniť majetok. Právnu subjektivitu získajú mimovládne organizácie zaregistrovaním sa a splnením podmienok, ktoré ukladá právny poriadok toho ktorého štátu.⁶⁴

Z medzinárodného hľadiska neboli vytvorené nástroje regulujúce činnosť mimovládnych organizácií.⁶⁵ Gabriela Bérešová uvádza, že základom pre ich vznik nie sú multilaterálne medzinárodné zmluvy ale dobrovoľné súkromné dohody spolupracovať a realizovať zhodné záujmy a ciele, ktoré vychádzajú z vnútroštátneho práva. Mimovládne organizácie nie sú subjektmi medzinárodného práva, a zároveň, obdobne ako štáty, môžu tieto inštitúcie uzatvárať medzinárodné zmluvy.⁶⁶ Chýbajúca medzinárodnoprávna úprava tejto problematiky znamená, že mimovládne organizácie musia podstúpiť viacero registrácií v prípadoch, ak chcú pôsobiť vo viacerých krajinách a súčasne nie je možné plne regulovať ich činnosť.⁶⁷

Na riešenie tejto situácie bolo vyvinutých viacero snáh zo strán štátov a medzinárodných organizácií. Príkladom je Európsky dohovor o uznávaní právnej subjektivity medzinárodných mimovládnych organizácií prijatý Radou Európy, ktorý umožňuje mimovládnym organizáciám získať rovnakú právnu subjektivitu vo všetkých členských štátoch akú majú v štáte, kde sídli jeho štatutárny orgán. Tento dohovor neupravuje postup pre uznanie právnej subjektivity a zároveň niektoré štáty uplatňujú z neho výnimky a môžu napríklad požadovať získanie špeciálneho povolenia pre vznik vlastníckeho práva k nehnuteľnosti a pod.⁶⁸

---

⁶³ Rossi, I.: *Legal Status of Non-Governmental Organisations in International Law*. 2009, s. 34

⁶⁴ Rossi, I.: *Legal Status of Non-Governmental Organisations in International Law*. 2009, s. 34

⁶⁵ *Ibid.* s. 34

⁶⁶ Bérešová, G.: *Medzinárodné organizácie*. 2016, bod 18.4; 18.10; 18.11.

⁶⁷ Rossi, I.: *Legal Status of Non-Governmental Organisations in International Law*. 2009, s. 36

⁶⁸ *Ibid.* s. 34-35

Mimovládne organizácie nemajú medzinárodnoprávnu subjektivitu, no i napriek tomu vstupujú do medzinárodných vzťahov a tvoria integrálnu súčasť medzinárodného spoločenstva so značným vplyvom v oblastiach, v ktorých pôsobia. Okrem právneho základu mimovládnych organizácií je často diskutovanou otázkou financovanie týchto inštitúcií.

1.6 Financovanie mimovládnych organizácií

Cieľom mimovládnych organizácií, ako sme uvádzali vyššie, nie je generovať zisk a za týmto účelom nesmú mimovládne inštitúcie vykonávať priamu podnikateľskú činnosť. Zisk z podnikateľských aktivít sa reinvestuje v rámci mimovládnych organizácií a za žiadnych okolností nesmie byť alokovaný medzi členov alebo zakladateľov tej ktorej organizácie. Z tohto dôvodu sú mimovládne organizácie označované ako neziskové organizácie, ktoré sú dotované a majú zriadené vlastné fondy, do ktorých sú odvádzané finančné prostriedky získané zo súkromných alebo verejných zdrojov.⁶⁹

Súkromné zdroje sú tvorené príspevkami členov, financiami získanými z predaja propagačných predmetov, darmi a grantmi od sponzorov. Firmy sú najčastejšími sponzormi mimovládnych organizácií a okrem financií ich podpora spočíva aj v poskytovaní služieb vo verejnom záujme.⁷⁰

Mimovládne organizácie nie sú financované zo štátneho rozpočtu, čo súvisí aj s ich apolitickým charakterom. Zároveň, mimovládne organizácie môžu požiadať o dotácie, ktoré sú poskytované z verejných zdrojov dodržiavajúc princípy nenárokovateľnosti, rovnoprávnosti a transparentnosti.⁷¹

Klasifikácia zdrojov uvedená v Tabuľke 2 nám demonštruje špecifiká financovania mimovládnych organizácií a rozdeľuje finančné prostriedky týchto inštitúcií na základe typu a právnej povahy. Z hľadiska typu rozlišujeme získané a vlastné zdroje. Vzhľadom na právnu povahu finančných zdrojov, ako sme uvádzali, rozdeľujeme medzi zdrojmi plynúcimi zo súkromného a verejného sektora. V prípade získaných zdrojov zo súkromného sektora rozlišujeme na financie plynúce od členov alebo od nečlenov mimovládnych organizácií.

---

⁶⁹ Bérešová, G.: Medzinárodné organizácie. 2016, bod 18.14

⁷⁰ Ibid. bod 18.14

⁷¹ Ibid. bod 18.14

Získané zdroje z verejného sektora sú alokované priamo alebo nepriamo. Vlastné zdroje vždy súvisia s komerčnou činnosťou mimovládnych organizácií.⁷²

Tabuľka 2 Typológia zdrojov financovania mimovládnych organizácií

Právna povaha zdroja financovania / Typy nenávratných zdrojov	Prilákané zdroje	Vlastné zdroje
zo súkromných zdrojov	od členov:	od nečlenov:
- granty		- granty
- sponzorstvo		- sponzorstvo
- nepodmienený príspevok (darcovstvo)		- nepodmienený príspevok (darcovstvo)
- (členské)		
		komerčné aktivity
z verejných zdrojov	priame pridelenie:	od nečlenov:
- granty		- oslobodenia od daní
- dotácie		
- (% z daní z príjmu fyzických osôb)		
		komerčné aktivity

Prameň: BIBU, N. a kol. Particularities of Non-governmental Organizations Financing. The Case of Romania. 2013, s. 484

Pre získanie prostriedkov na financovanie činnosti mimovládnych organizácií existuje relatívne široká škála možností. Napriek tomu, nadobudnutie potrebných finančných zdrojov si vyžaduje značný čas a predstavuje prioritu pre riadiace aparáty mimovládnych organizácií.⁷³

V povojnovom období začali mimovládne organizácie predstavovať významného aktéra na medzinárodnej scéne. V porovnaní s medzivládnyimi organizáciami, členmi mimovládnych organizácií nie sú štáty. Videli sme, že tieto inštitúcie sú heterogénne, majú rôzne funkcie, ktoré do značnej miery vyplývajú z typu a z oblasti pôsobenia príslušnej mimovládnej organizácie. Financovanie mimovládnych organizácií je i napriek značne širokej škále možnosti komplikovaný proces. Je potrebné zdôrazniť, že mimovládne organizácie, i napriek veľkej popularite v globálnom svete, nemajú medzinárodnoprávnu subjektivitu, čo neznamená, že nemôžu byť členmi medzinárodných organizácií, ktoré sú subjektmi medzinárodného práva. V tretej kapitole sa zameriame na pôsobenie a úlohy mimovládnych organizácií v Organizácii spojených národov.

⁷² Bibu, N. – Lisetchi, M.-Brancu, L.: Particularities of Non-governmental Organizations Financing. The Case of Romania. 2013, s. 483-484

⁷³ Ibid. s. 484

2 Ciele a metodika práce

Cieľom diplomovej práce je analyzovať úlohy, práva a povinnosti mimovládnych organizácií v rámci komplexného systému Organizácie spojených národov, zohľadňujúc rôzne formy akreditácie pri OSN. Pre dosiahnutie hlavného cieľa bolo nevyhnutné vytýčiť parciálne ciele, ktoré sú dôležité pre vyvodenie záveru:

- definovať základné pojmy,
- podať komplexný obraz o mimovládnych organizáciách a ich postavení,
- determinovať funkcie mimovládnych organizácií,
- opísať kľúčovú úlohu Hospodárskej a sociálnej rady OSN,
- vymedziť možné formy akreditácie, o ktoré sa môžu uchádzať mimovládne organizácie v rámci štruktúr OSN,
- podrobne charakterizovať poradný štatút ECOSOC, jeho formy a práva z neho vyplývajúce,
- popísať prínos mimovládnych ľudskoprávných inštitúcií v Organizácii spojených národov, osobite sa zamerať sa na determinovanie ich funkcií, úloh a postavenia v rámci orgánov OSN pre ľudské práva, berúc do úvahy teoretické poznatky z prvej kapitoly a informácie všeobecného charakteru o vzťahu medzi mimovládnymi organizáciami a OSN z tretej kapitoly.

Teoretická časť záverečnej práce vychádza z odborných slovenských a cudzojazyčných publikácií, vedeckých článkov a oficiálnych dokumentov, ktoré sa venujú danej problematike. Pri písaní praktickej časti práce sme vychádzali z poznatkov teoretickej časti, ktoré sme doplnili o informácie z odborných kníh, štúdií a článkov zaoberajúcich sa postavením mimovládnych organizácií v globálnom systéme a pôsobením týchto inštitúcií v ľudskoprávných orgánoch a mechanizmoch OSN. Okrem toho sme sa pri zostavovaní praktickej časti záverečnej práce opierali o oficiálne informácie zverejnené Organizáciou spojených národov a ňou vytvorenými orgánmi.

Diplomovú prácu sme zostavovali za použitia viacerých teoretických metód a postupov pri vedeckom skúmaní. V prvej kapitole sme za využitia odbornej literatúry definovali pojem mimovládne organizácie, ďalej sme stručne popísali ich historický vývoj, delenie, právne postavenie a financovanie. Zároveň sme podrobne analyzovali jednotlivé funkcie

mimovládnych organizácií. Ďalšiu kapitolu sme venovali vysvetleniu postavenia mimovládnych organizácií v rámci systému OSN. Zaoberali sme sa historickým aspektom ich začlenenia do OSN, determinovali sme funkcie a význam Hospodárskej a sociálnej rady OSN a Výboru pre mimovládne organizácie. Vytýčili sme porovnávali rôzne formy akreditácie mimovládnych organizácií pri OSN a privilégiá, ktoré sa udeľujú mimovládnym organizáciám spolu poradným štatútom. Prehľadnú komparáciu práv priznaných mimovládnym organizáciám v závislosti od typu získaného poradného štatútu sme uviedli v prílohe. V poslednej časti práce využívame poznatky z prvej a tretej kapitoly a predkladáme podrobnú analýzu postavenia, úloh a foriem zapojenia mimovládnych organizácií v rámci orgánov a mechanizmov OSN zaoberajúcich sa ľudskoprávnou problematikou.

3 Organizácia spojených národov a mimovládne organizácie

V súčasnom medzinárodnom systéme je mimovládnym organizáciám pripisované významné postavenie. Tieto inštitúcie sa zapájajú do procesu globálneho riadenia, presadzujú pozitívne zmeny, prispievajú nápadmi, skúsenosťami, vyvíjajú úsilie v oblasti rozvoja a v neposlednom rade zohrávajú dôležitú úlohu pri poskytovaní pomoci v núdzových situáciách.⁷⁴

V minulosti vystupovali na pôde OSN prevažne štáty. Bývalý generálny tajomník OSN, Kofi Annan, vyslovil myšlienku, že mier a prosperita sú možné len vtedy, ak budú vlády, medzinárodné organizácie, podniky a občianska spoločnosť navzájom spolupracovať. V dnešnom svete pozorujeme vzájomnú závislosť celého spoločenstva, ako výsledok globalizačných procesov.⁷⁵ S transformáciami v spoločnosti a na medzinárodnej scéne sa vyvíjal vzťah medzi mimovládnymi organizáciami a Organizáciou spojených národov.

3.1 Začlenenie mimovládnych organizácií do systému OSN

Minulé storočie je charakteristické exponenciálnym nárastom medzinárodných organizácií, ako medzivládnych tak aj mimovládnych. I keď mimovládne organizácie ako také nájdeme aj v dávnejšej minulosti, ich úloha začala narastať až v období po vzniku Organizácie spojených národov.⁷⁶

Prvá príležitosť pre zapojenie mimovládnych organizácií do medzinárodnej organizácie nastala v roku 1920 po vzniku Spoločnosti národov, predchodkyne OSN.⁷⁷ Ako sme už uvádzali, výraz mimovládne organizácie bol prvýkrát formálne použitý v článku 71 Charty OSN,⁷⁸ v ktorom sa uvádza: „Hospodárska a sociálna rada môže vhodným spôsobom dohodnúť poradný styk s nevládnymi organizáciami, ktoré sa zaoberajú otázkami patriacimi do jej pôsobnosti. Takéto dohody sa môžu uzavrieť s medzinárodnými, a kde je to vhodné,

---

⁷⁴ Global Policy Forum: NGOs and the United Nations. 1999

⁷⁵ United Nations Office at Vienna: Non-Governmental Organizations in Consultative Status with The Economic and Social Council and Accredited to The United Nations Office at Vienna. 2022

⁷⁶ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 20

⁷⁷ Ibid. s. 21

⁷⁸ United Nations Office at Vienna: Non-Governmental Organizations in Consultative Status with The Economic and Social Council and Accredited to The United Nations Office at Vienna. 2022

i s vnútroštátnymi organizáciami po porade s príslušným členom Organizácie Spojených národov.⁷⁹ Práve zakotvenie tohto ustanovenia v Charte OSN vytvorilo právny základ pre zapojenie mimovládnych organizácií do systému OSN⁸⁰ a uznalo dôležitosť práce, ktorú vykonávajú takéto inštitúcie.⁸¹ Bývalý generálny tajomník OSN, Kofi Annan, ktorého sme už spomínali, potvrdil vo svojom príhovore pri príležitosti 50. výročia Všeobecnej deklarácie ľudských práv význam mimovládnych inštitúcií a povedal, že pred založením Organizácie spojených národov boli mimovládne organizácie zodpovedné za prijatie niektorých predchodcov Všeobecnej deklarácie ľudských práv. Spomenul Ženevské konvencie z roku 1864, multilaterálne pracovné konvencie prijaté v roku 1906 a Medzinárodný dohovor o otroctve z roku 1926, ktorých vytvorenie bolo iniciované práve mimovládny inštitúciami. Podľa Annana, mimovládne organizácie priniesli do medzinárodného spoločenstva ducha reforiem.⁸²

Dianne Otto vo svojom článku porovnávala rozsah vzťahov mimovládnych organizácií nadviazaných s Ligou národov a s neskôr vzniknutou Organizáciou spojených národov. Podľa Ottovej, článok 71 Charty OSN formalizoval vzťahy s mimovládny inštitúciami, ktoré boli vytvorené počas existencie Spoločnosti národov. Zároveň spomínané ustanovenie Charty OSN limitovalo predchádzajúcu prax tým, že obmedzilo vzťahy mimovládnych organizácií a OSN len na činnosti, ktoré spadajú do kompetencie Ekonomickej a sociálnej rady.⁸³ Peter Willetts (2000) tvrdil, že udelenie poradného štatútu mimovládny inštitúciám má za cieľ vylúčiť tieto inštitúcie z rozhodovacieho procesu a prideliť im sekundárnu funkciu, obmedziť ich činnosť na poskytovanie poradenstva.⁸⁴

I keď primárne zakotvenie vzťahu mimovládnych organizácií a OSN nájdeme v článku 71 Charty OSN, v súčasnosti je tento vzťah regulovaný Rezolúciou ECOSOC 1996/31 z 25. júla 1996, ktorá sa zaoberá:

---

⁷⁹ OSN. Charta OSN: Článok 71. 1945

⁸⁰ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 23

⁸¹ United Nations Office at Vienna: Non-Governmental Organizations in Consultative Status with The Economic and Social Council and Accredited to The United Nations Office at Vienna. 2022

⁸² Alger, C.: The Emerging Roles of NGOs in the UN System: From Article 71 to a People's Millennium. 2002, s.94

⁸³ Otto, D.: Nongovernmental Organizations in the United Nations System: The Emerging Role of International Civil Society. Human Rights Quarterly. 1996, s. 109

⁸⁴ Willetts, P.: From "Consultative Arrangements" to "Partnership": The Changing Status of NGOs in Diplomacy at the UN. 2000, s.191

- požiadavkami pre získanie poradného štatútu,
- právami a povinnosťami mimovládnych organizácií, ktoré tento štatút získali,
- procesom pre zrušenie alebo pozastavenie poradného štatútu,
- úlohami a funkciami výboru Ekonomickej a sociálnej rady pre mimovládne organizácie,
- povinnosťami sekretariátu OSN týkajúcimi sa podpory poradného štatútu.⁸⁵

OSN vyvíja snahy a pracuje na zlepšení a posilnení spolupráce s mimovládnyimi organizáciami, čo zdôraznila vo viacerých dokumentoch, nevynímajúc Miléniovú deklaráciu. Ekonomická a hospodárska rada je hlavným orgánom OSN zabezpečujúcim vstup a účasť mimovládnych organizácií v systéme OSN.⁸⁶ ECOSOC do apríla 2021 udelil poradný štatút viac ako 5 500 mimovládnyimi organizáciám.⁸⁷

3.2 Hospodárska a sociálna rada OSN (ECOSOC)

Hospodárska a sociálna rada bola zriadená v roku 1945 podľa článku 7 Charty OSN ako jeden zo šiestich hlavných orgánov Organizácie spojených národov. Medzi ďalšie hlavné orgány OSN patrí Valné zhromaždenie, Bezpečnostná rada, Poručenská rada, Medzinárodný súdny dvor a Sekretariát.⁸⁸ Spomedzi všetkých orgánov OSN bol Hospodárskej a sociálnej rade OSN udelený špecifický mandát. Tento orgán nemá univerzálny charakter ako Valné zhromaždenie, nedisponuje záväznými právomocami ako Bezpečnostná rada a na rozdiel od Medzinárodného súdneho dvora nemá autoritatívne postavenie v právnych otázkach. Mandát ECOSOC-u pripisuje Hospodárskej a sociálnej rade významnú úlohu pri koordinácii a usmerňovaní rozvojového systému OSN, ktorý zahŕňa rôzne činnosti v hospodárskej, sociálnej a environmentálnej oblasti.⁸⁹

Pôvodne mala Hospodárska a sociálna rada podľa Charty OSN 18 členov. Tento počet sa prvýkrát prehodnotil v roku 1963, kedy bolo schválené jeho navýšenie na 27. Následne v roku 1971 Valné zhromaždenie odsúhlasilo zdvojnásobenie počtu členov ECOSOC-u. V súčasnosti

⁸⁵ United Nations: Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status. 2011, s.1

⁸⁶ Ibid. s. 2

⁸⁷ United Nations: Basic Facts about ECOSOC Status. 2021

⁸⁸ OSN. Charta OSN: Článok 7. 1945

⁸⁹ Aeschlimann, J.: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, .s.11

sa Hospodárska a sociálna rada skladá z 54 členov.⁹⁰ Valné zhromaždenie každoročne volí 18 nových členov, ktorých funkčné obdobie je tri roky. Pri tejto voľbe je dôležité nezabúdať na uplatňovanie zásady spravodlivého geografického zastúpenia v rámci OSN. Z tohto dôvodu sú miesta v rade rozdeľované na základe piatich geografických skupín, pričom každá skupina má pridelený určitý počet miest v Hospodárskej a sociálnej rade. Stály členovia Bezpečnostnej rady bývajú vo všeobecnosti vždy členmi ECOSOC-u.⁹¹ Počet pridelených miest v ECOSOC-u v závislosti od geografických skupín a členovia tohto orgánu pre rok 2022 sú uvedení v Prílohe 1.

Hlavným cieľom ECOSOC-u je podporovať medzinárodnú spoluprácu a hľadať riešenia na problémy v ekonomickej, sociálnej, kultúrnej, vzdelávacej, či zdravotníckej oblasti⁹² a vydávať odporúčania týkajúce sa spomínaných sektorov Valnému zhromaždeniu, členským štátom a špecializovaným agentúram OSN.⁹³ ECOSOC je jediný orgán Organizácie spojených národov, ktorý má vytvorený formálny rámec pre zapojenie mimovládnych organizácií systému OSN.⁹⁴ Hospodárska a sociálna rada má nasledujúce funkcie:

- pomáhať Valnému zhromaždeniu,
- v prípadoch, ak je ECOSOC požiadaná, pomáhať Bezpečnostnej rade,
- zriaďovať komisie,
- zvolávať medzinárodné konferencie,
- vedie sledovanie a posudzovanie Agendy 2030 pre trvalo udržateľný rozvoj a ďalších samitov a konferencií OSN,
- koordinovať prácu špecializovaných agentúr spolu s fondmi a programami,
- poskytovať platformu pre spoluprácu s mimovládnymi organizáciami,
- vydávať štúdie, správy,
- formulovať a vydávať odporúčania.⁹⁵

---

⁹⁰ United Nations: Economic and Social Council Membership. 2022

⁹¹ Aeschlimann, J.: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s.11

⁹² United Nations: Economic and Social Council. ECOSOC. 2021, s.2

⁹³ Aeschlimann, J.: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s.11

⁹⁴ United Nations: Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status. 2018, s.4

⁹⁵ United Nations: Economic and Social Council. ECOSOC. 2021, s.3

Medzi konkrétne úlohy ECOSOC-u patrí zvyšovanie životnej úrovne, podpora plnej zamestnanosť a zlepšovanie podmienok pre hospodársky a sociálny rozvoj. Hospodárska a sociálna rada OSN podporuje medzinárodnú kultúrnu spoluprácu a spoluprácu v oblasti vzdelávania. Ďalšou dôležitou úlohou toho orgánu je presadzovať rešpektovania a dodržiavania ľudských práv a základných slobôd jednotlivca bez rozdielu rasy, pohlavia, náboženstva, jazyka.⁹⁶

Valné zhromaždenie označuje ECOSOC za hlavný orgán pre koordináciu a preskúmanie politik, ktorý vydáva odporúčania k otázkam hospodárskeho a sociálneho rozvoja a vytvára priestor pre politický dialóg. Zároveň Hospodárska a sociálna rada OSN zohráva kľúčovú úlohu pri vyváženej integrácii troch dimenzií udržateľného rozvoja – ekonomickej, sociálnej a environmentálnej.⁹⁷

Hospodárska a sociálna rada, ktorej pracovný program je stanovený na jeden rok v cykle od júla do júla, organizuje svoju činnosť v rámci viacerých segmentov a stretnutí, nevynímajúc prípravné stretnutia, okrúhle stoly, či panelové diskusie s občianskou spoločnosťou. Ročný program stretnutí je zložený z:

- operačných aktivít pre Rozvojový segment,
- Segmentu pre humanitárne záležitosti,
- Segmentu na vysokej úrovni,
- Fóra rozvojovej spolupráce,
- Fóra pre financovanie rozvoja,
- koordinačných a všeobecných segmentov,
- Integračného segmentu,
- Neformálneho fóra mládeže,
- Neformálneho partnerského fóra.⁹⁸

Rokovací poriadok povoľuje Hospodárskej a sociálnej rade zriaďovať pomocné orgány, ktoré delíme na tri kategórie:

- regionálne komisie,
- funkčné komisie,

---

⁹⁶ United Nations: Economic and Social Council. ECOSOC. 2021, s.2

⁹⁷ Aeschlimann, J.: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s.12

⁹⁸ United Nations: Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status. 2018, s.3-4

- odborné orgány vrátane zasadacích orgánov, stálych a ad hoc výborov.⁹⁹

Mandát jednotlivých pomocných orgánov stanovuje a schvaľuje ECOSOC a nie je v rámci všetkých pomocných orgánov jednotný.¹⁰⁰

Regionálne komisie podporujú hospodársku integráciu a dosahovanie medzinárodne dohodnutých cieľov nevynímajúc ciele trvalo udržateľného rozvoja. Tieto komisie predstavujú regionálne základne OSN zaoberajúce sa hospodárskou a sociálnou oblasťou. Ich činnosť má do značnej miery technický charakter. Spracovávajú ekonomické a štatistické informácie, stanovujú normy a dávajú vládam odporúčania súvisiace s konkrétnymi politikami. V porovnaní s inými typmi orgánov, regionálne komisie majú najväčšiu autonómiu s právom zakladať vlastné pomocné výbory a pracovné skupiny.¹⁰¹

Poskytovanie poradenstva v konkrétnych oblastiach, či zabezpečenie technických prác v rámci Hospodárskej a sociálnej rady spadá do kompetencie funkčných komisií. Členovia funkčných komisií, ktorí sú volení ECOSOC-om na štvorročné funkčné obdobie, sa stretávajú na pravidelných zasadnutiach týchto pomocných orgánov a podávajú správy o svojej činnosti Hospodárskej a sociálnej rade, ktorá zároveň zohráva úlohu sprostredkovateľa a prednáša Valnému zhromaždeniu odporúčania vypracované funkčnými komisiami. Ich činnosť sa riadi pravidlami, vlastným rokovacím poriadkom funkčných komisií, v rámci ktorých sú volení funkcionári, nevynímajúc predsedu a podpredsedu tej ktorej komisie.¹⁰²

V rámci ECOSOC-u sú zriaďované aj odborné orgány pôsobiace v oblastiach, v ktorých je medzinárodná spolupráca nevyhnutná pre fungovanie globálnej ekonomiky. V rámci týchto odborných orgánov pôsobia experti v konkrétnych oblastiach, ktorí sú buď zástupcami vlád alebo boli zvolení osobne. Do odborných orgánov zaradíme aj výbory zriadené ad hoc a dva stále výbory, ktoré boli vytvorené v rámci ECOSOC-u. Prvým z nich je Výbor pre program a koordináciu, ktorý sa okrem iného zaoberá rozpočtovými záležitosťami. Druhým stálym výborom je Výbor pre mimovládne organizácie, ktorého činnosťou sa budeme zaoberať v podkapitole 3.3.¹⁰³

---

⁹⁹ United Nations: Economic and Social Council. ECOSOC. 2021, s.22

¹⁰⁰ Aeschlimann, J.: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s.24

¹⁰¹ Ibid. s. 24-25

¹⁰² Ibid. s. 25

¹⁰³ Ibid. s. 28, 31

Hospodárska a sociálna rada sa zameriava na hospodársku, sociálnu a environmentálnu oblasť a je tvorená komplexným aparátom pomocných orgánov. Je nevyhnutné poznamenať, že práve v rámci ECOSOC-u pôsobia mimovládne organizácie, ktoré získali poradný štatút. Z tohto dôvodu bol ako jeden z pomocných orgánov Hospodárskej a sociálnej rady zriadený Výbor pre mimovládne organizácie.

3.3 Výbor pre mimovládne organizácie

ECOSOC zriadila v roku 1946 Výbor pre mimovládne organizácie, ktorý je jedným z dvoch stálych výborov tohto orgánu. Zodpovedá sa priamo Hospodárskej a sociálnej rade OSN, ktorej podáva správy z pravidelného výročného zasadnutia konajúceho sa zvyčajne koncom januára, a z pokračujúceho zasadania organizovaného v máji. Tieto správy zahŕňajú návrhy rezolúcií a rozhodnutí, ktorými sa ďalej zaoberá ECOSOC.¹⁰⁴

Výbor pre mimovládne organizácie je zložený z 19 členov, ktorí sú volení Hospodárskou a sociálnou radou na štvorročné funkčné obdobie. Pri ich voľbe sa dbá na zásadu spravodlivého geografického zastúpenia všetkých regiónov sveta.¹⁰⁵ Členovia Výboru pre mimovládne organizácie nemusia byť členmi Hospodárskej a sociálnej rady OSN.¹⁰⁶ Počet mandátov vo Výbore pre mimovládne organizácie v závislosti od geografického zastúpenia a zoznam aktuálnych členov tohto výboru zvolených pre obdobie rokov 2019-2022 sú uvedené v Prílohe 2.

Jednou z hlavných úloh, pre ktoré bol Výbor pre mimovládne organizácie zriadený, je posudzovanie žiadostí o udelenie alebo zrušenie poradného štatútu mimovládnym organizáciám a zhodnotenie žiadostí týkajúcich sa rekvalifikácie poradného štatútu.¹⁰⁷ Výbor pre mimovládne organizácie je centrom komunikácie medzi akreditovanými mimovládnymi organizáciami a Hospodárskou a sociálnou radou.¹⁰⁸ Medzi jeho kompetencie patrí posudzovanie štvrtročných správ, ktoré predkladajú mimovládne inštitúcie akreditované pri ECOSOC-u. Zároveň je tento

---

¹⁰⁴ United Nations. NGO Branch: Department of Economic and Social Affairs. The Committee on NGOs. 2022

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Aeschlimann, J.: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s.46

¹⁰⁷ United Nations. NGO Branch: Department of Economic and Social Affairs. The Committee on NGOs. 2022

¹⁰⁸ Aeschlimann, J.: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s.46

výbor poverený implementáciou ustanovení uvedených v Rezolúcii ECOSOC 1996/31 a monitorovaním poradného vzťahu medzi Hospodárskou a sociálnou radou OSN a mimovládnyimi organizáciami. Výbor pre mimovládne organizácie sa taktiež zaoberá posudzovaním ďalších otázok, o zváženie ktorých ho požiada Hospodárska a sociálna rada.¹⁰⁹

Rozhodnutia vydané Výborom pre mimovládne organizácie majú charakter odporúčaní vo forme návrhov rozhodnutí a vyžadujú si schválenie Hospodárskej a sociálnej rady. V prípade, ak výbor vydá odporúčanie pre udelenie poradného štatútu mimovládnej organizácii, je nevyhnutné jeho následné schválenie ECOSOC-om. Rozhodnutie Hospodárskej a sociálnej rady je kľúčové pri udeľovaní poradného štatútu.¹¹⁰

3.4 Akreditácia mimovládnych organizácií pri OSN

Spolupráca a vytvorenie dobrých a komplementárnych partnerstiev medzi OSN, členskými štátmi a mimovládnyimi organizáciami je nevyhnutnou podmienkou pre úspešne dosahovanie stanovených cieľov, rovnako ako jasné a zreteľné zafinovanie pravidiel vzťahu medzi mimovládnyimi organizáciami a OSN.¹¹¹

Mimovládne organizácie, ktoré majú záujem participovať na aktivitách, činnostiach, či stretnutiach v rámci Organizácie spojených národov, môžu požiadať o akreditáciu pri OSN. Získaním akreditácie na seba tieto organizácie preberajú práva a povinnosti, ktoré z nej vyplývajú. Akreditácia pri OSN môže mať rôzne podoby. Najvýznamnejšou je akreditácia pri ECOSOC-u, nazývaná poradný štatút, nadobudnutím ktorého nadviažu mimovládne organizácie s OSN dlhodobý privilegovaný vzťah.¹¹² Medzi ďalšie formy akreditácie patrí nadviazanie vzťahov s Informačným oddelením OSN; akreditácia na konferenciu alebo podujatie na vysokej úrovni, ktoré organizuje OSN; či akreditácia pri špecializovanej agentúre OSN.¹¹³ Poradným štatútom sa vzhľadom na jeho význam zaoberáme v podkapitole 3.5.

---

¹⁰⁹ United Nations. NGO Branch: Department of Economic and Social Affairs. The Committee on NGOs. 2022

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ United Nations. The United Nations and Civil Society: The Role of NGOs. 1999, s. 18

¹¹² Openshaw, E. - Evans, M.: A Practical Guide to The UN Committee on NGOs. 2017, s. 4

¹¹³ Ibid. s. 11

3.4.1 *Nadviazanie vzťahov s Informačným oddelením OSN*

Nadviazaním vzťahov s Informačným oddelením OSN získajú mimovládne organizácie určité privilégia, ktoré sú v porovnaní s poradným štatútom značne obmedzené. Tento typ vzťahu umožňuje zástupcom mimovládnych organizácií zúčastňovať sa na všetkých otvorených zasadnutiach OSN. Zároveň trom zástupcom mimovládnej organizácie, ktorá má vytvorené vzťahy s Informačným oddelením OSN, môžu byť pridelené vstupné preukazy do priestorov Organizácie spojených národov.¹¹⁴

Pri nadväzovaní vzťahu s Informačným oddelením OSN musí mimovládna organizácia prejsť kvalifikačným procesom, ktorý je viac apolitický a časovo menej náročný ako proces pri udeľovaní poradného štatútu. Dôležitou požiadavkou pri kreovaní takéhoto vzťahu je komunikačný kanál, prostredníctvom ktorého môže mimovládna organizácia zdieľať aktuality a informácie z prostredia Organizácie spojených národov. Zároveň je nevyhnutné disponovať záznamami o práci tej ktorej mimovládnej organizácie za obdobie minimálne troch rokov a záznamami o spolupráci s OSN pred nadviazaním asociačného vzťahu.¹¹⁵

3.4.2 *Akreditácia na konferenciu alebo podujatie na vysokej úrovni organizované OSN*

Pre každú konferenciu alebo podujatie na vysokej úrovni, ktoré organizuje OSN je vytvorený osobitný akreditačný proces. Udeľovaním akreditácie je poverený príslušný sekretariát, do ktorého kompetencie spadá usporiadanie podujatia a kontrola prihlášok podľa určených kritérií. Podmienky pre udelenie akreditácie na konferenciu alebo podujatie na vysokej úrovni organizované OSN sú rozdielne pre každú udalosť, avšak vo všeobecnosti je potrebné, aby žiadajúca mimovládna organizácia predložila výročnú správu, rozpočet a stanovky organizácie a poskytla informácie o svojich aktivitách, ktoré sú relevantné pre nosnú tému konkrétneho podujatia. Konečný zoznam mimovládnych organizácií, ktorým bude udelený tento typ akreditácie krátkodobého charakteru schvaľujú členské štáty. Jej platnosť skončí v momente ukončenia podujatia, pre ktoré bola akreditácia udelená.¹¹⁶ Účasťou mimovládnych organizácií na konferenciách OSN sa podrobnejšie zaoberáme v podkapitole 3.6.

---

¹¹⁴ Openshaw, E. - Evans, M.: A Practical Guide to The UN Committee on NGOs. 2017, s. 11

¹¹⁵ Ibid. s.11

¹¹⁶ Ibid. s. 4, 11

3.4.3 Akreditácia pri špecializovaných agentúrach OSN

Mnoho špecializovaných agentúr OSN si vytvorilo vlastné akreditačné programy, v rámci ktorých nadväzujú vzťahy s mimovládnyimi organizáciami. Príkladom takýchto agentúr je UNESCO, Medzinárodná organizácia práce, či Organizácia pre výživu a poľnohospodárstvo. Základom pre nadviazanie spolupráce medzi špecializovanými agentúrami OSN a mimovládnyimi organizáciami sú spoločné oblasti záujmu a potenciál pre organizáciu a účasť v rámci spoločných aktivít.¹¹⁷

Organizácia spojených národov poskytuje viacero možností pre zapojenie mimovládnych organizácií do svojich štruktúr. Vzťah medzi mimovládnyimi organizáciami a OSN môže mať krátkodobý alebo dlhodobý charakter, avšak najväčší rozsah privilégií mimovládnyimi organizáciám poskytuje poradný štatút ECOSOC.

3.5 Poradný štatút ECOSOC

Udelením poradného štatútu ECOSOC sa vytvára formálny vzťah medzi mimovládnyimi organizáciami a Hospodárskou a sociálnou radou OSN.¹¹⁸ Rezolúcia ECOSOC 1996/31 upravujúca vzťahy založené na poradnom štatúte v časti II v bode 20 potvrdzuje, že tento akreditačný rámec prináša benefity obom zainteresovaným stranám. Mimovládne organizácie poskytujú ECOSOC-u a jej poradným orgánom odborné rady a informácie z oblastí, v ktorých pôsobia. Na druhej strane Hospodárska a sociálna rada rešpektuje mimovládne organizácie ako zástupcov verejnej mienky, poskytuje im priestor pre vyjadrenie vlastných názorov,¹¹⁹ čím môžu mimovládne organizácie ovplyvňovať jej činnosť a rozhodnutia.¹²⁰ Prínos mimovládnych organizácií pre ECOSOC spočíva v ich rozsiahlych odborných znalostiach a v schopnosti podporovať činnosť a aktivity OSN,¹²¹ avšak získanie poradného štatútu je komplexný proces s jasne stanovenými podmienkami.

---

¹¹⁷ Openshaw, E. - Evans, M.: A Practical Guide to The UN Committee on NGOs. 2017, s. 11

¹¹⁸ Aeschlimann, J.: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s.4

¹¹⁹ United Nations: Department for Policy Coordination and Sustainable Development. NGO related Resolution 1996/31. 1996, bod 20

¹²⁰ United Nations: Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status. 2018, s. 17

¹²¹ Ibid. s. 17

Pre získanie poradného štatútu ECOSOC musia mimovládne organizácie spĺňať viacero kritérií. Žiadajúca mimovládna organizácia musí preukázať, že je uznávaná v oblasti, v ktorej pôsobí. Je potrebné, aby inštitúcia uchádzajúca sa o poradný štatút mala zriadené ústredie s výkonným úradníkom; orgán dohliadajúci na dodržiavanie pravidiel, ktorý je zložený a kontrolovaný členmi mimovládnej organizácie a stanovy, ktoré boli prijaté demokratickým spôsobom. Hlavnou požiadavkou súvisiacou so zdrojmi financovania mimovládnych organizácií je transparentnosť. Financie mimovládnych organizácií musia pochádzať predovšetkým z príspevkov a darov. Apolitickosť mimovládnej organizácie je ďalšou nevyhnutnou podmienkou pre udelenie poradného štatútu ECOSOC, i keď vládne orgány môžu byť členmi inštitúcie uchádzajúcej sa o poradný štatút, pokiaľ vláda neovplyvňuje slobodné vyjadrenie názorov mimovládnej organizácie. Udelenie poradného štatútu mimovládnym organizáciám, ktorých činnosť sa sústreďí na oblasť ľudských práv, je podmienené dodržiavaním ustanovení Charty OSN, Všeobecnej deklarácie ľudských práv a Viedenskej deklarácie a akčného plánu.¹²²

Rezolúcia Hospodárskej a sociálnej rady 1996/31 z 25. júla 1996 definuje princípy, ktoré sa uplatňujú pri nadväzovaní vzťahov založených na poradnom štatúte.¹²³

Mimovládne organizácie, ktoré sa uchádzajú o poradný štatút v Hospodárskej a sociálnej rade OSN nemusia pôsobiť len na medzinárodnej úrovni. O tento štatút sa môžu uchádzať aj mimovládne organizácie, ktoré operujú na národnej, subregionálnej alebo regionálnej úrovni. V prípade, ak by v rámci Výboru pre mimovládne organizácie boli vznesené námietky týkajúce sa udelenia akejkoľvek formy poradného štatútu, dotknutá mimovládna organizácia má právo na nich reagovať pred prijatím konečného rozhodnutia. Nevyhnutnou podmienkou je, aby oblasti, ktorými sa zaoberá mimovládna organizácia uchádzajúca sa o poradný štatút patrili do kompetencie ECOSOC-u. Ciele a účel, pre ktorý bola tá ktorá mimovládna organizácia zriadená nesmú byť v rozpore s princípmi a cieľmi stanovenými v Charte OSN. Získaním poradného štatútu sa mimovládna organizácia zaväzuje podporovať a propagovať činnosť, princípy a ciele Organizácie spojených národov. Organizácia, ktorá získa poradný štatút, vystupuje na pôde OSN prostredníctvom splnomocnených zástupcov, ktorí sa budú v jej mene

---

¹²² Aeschlimann, J.: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s.44

¹²³ United Nations: Department for Policy Coordination and Sustainable Development. NGO related Resolution 1996/31. 1996, bod 1-4, 11, 12, 15

zúčastňovať na rozhodovacích procesoch, a voči ktorým má mať vytvorený mechanizmus zodpovednosti.¹²⁴

Úlohou Výboru OSN pre mimovládne organizácie je v čo najväčšej možnej miere zabezpečiť participáciu mimovládnych organizácií zo všetkých regiónov sveta, podporovať zapojenie sa mimovládnych inštitúcií z rozvojových regiónov a tranzitných ekonomík do štruktúr OSN a ich participáciu na medzinárodných konferenciách zvolaných Organizáciou spojených národov. Cieľom je dosiahnuť spravodlivé, vyvážené a efektívne zaangažovanie mimovládnych organizácií zo všetkých geografických oblastí do systému OSN. Výbor by mal klásť osobitý dôraz na nadviazanie vzťahov s mimovládnymi inštitúciami majúcimi odborné znalosti, ktoré by boli prínosom pre ECOSOC. Hospodárska a sociálna rada, v rámci ktorej pôsobí Výbor OSN pre mimovládne organizácie, má právo udeliť, pozastaviť platnosť alebo odňať poradný štatút mimovládnym organizáciám.¹²⁵ Udelený poradný štatút je pravidelne prehodnocovaný a jeho odňatie alebo pozastavenie je možné na 3 roky z dôvodu konania mimovládnej organizácie, ktoré je v rozpore s Chartou OSN alebo je považované za trestnú činnosť. Taktiež je možné odňať alebo pozastaviť poradný štatút v prípade, ak mimovládna organizácia nemá pozitívny alebo efektívny prínos pre Organizáciu spojených národov.¹²⁶

Mimovládne organizácie sa môžu uchádzať o jeden z troch typov poradného štatútu ECOSOC v závislosti od ich povahy a rozsahu činností. Stupeň privilégií, ktoré získajú mimovládne organizácie s týmto typom akreditácie závisí od konkrétneho druhu poradného štatútu.¹²⁷

Najväčšie množstvo mimovládnych organizácií je akreditovaných v OSN na základe osobitého poradného štatútu ECOSOC, ktorý sa udeľuje mimovládnym inštitúciami zameranými len na niektoré oblasti pôsobnosti Hospodárskej a sociálnej rady. Udelením tohto typu poradného štatútu získajú mimovládne organizácie právo menovať svojich zástupcov v OSN a participovať a vystupovať na zasadnutiach ECOSOC-u a jej poradných orgánov. Zároveň sú mimovládne organizácie povinné vydávať štvrťročné správy o svojich aktivitách. Mimovládne organizácie pôsobiace v oblasti ľudských práv najčastejšie žiadajú o udelenie poradného štatútu

---

¹²⁴ Ibid. bod 1-4, 11, 12, 15

¹²⁵ United Nations: Department for Policy Coordination and Sustainable Development. NGO related Resolution 1996/31. 1996, bod 5-10

¹²⁶ Openshaw, E. - Evans, M.: A Practical Guide to The UN Committee on NGOs. 2017, s.5

¹²⁷ Ibid. s. 5

osobitého typu.¹²⁸ Tento typ akreditácie pri ECOSOC-u získalo do roku 2021 celkovo 4 488 mimovládnych organizácií.¹²⁹

Všeobecný poradný štatút sa vo všeobecnosti udeľuje veľkým medzinárodným mimovládnym organizáciám s rozsiahlou členskou základňou.¹³⁰ Mimovládne organizácie, ktoré získajú tento typ poradného štatútu sú vo veľkej miere zapojené do hospodárskeho a sociálneho života spoločnosti, venujú sa väčšine oblastí, ktorými sa zaoberá ECOSOC a podstatným spôsobom prispievajú k napĺňaniu cieľov, pre ktoré bola Hospodárska a sociálna rada OSN zriadená.¹³¹ Udelením všeobecného poradného štatútu získajú mimovládne inštitúcie najširšiu mieru právomocí spomedzi všetkých druhov akreditácií, o ktoré môžu takéto organizácie požiadať OSN, nevynímajúc právo navrhovať body do programu ECOSOC-u a jej pomocných orgánov a vrátane všetkých privilégií, ktoré sú priznané spolu s osobitým štatútom.¹³² Do roku 2021 získalo tento typ štatútu 134 mimovládnych organizácií.¹³³

Tretím typom poradného štatútu je príležitostný poradný štatút, nazývaný „roster category.“ Mimovládne organizácie, ktoré môžu príležitostne a užitočne prispieť k práci Hospodárskej a sociálnej rady a jej poradných orgánov, sú zaradované na zoznam mimovládnych organizácií poskytujúcich konzultácie a poradenstvo na žiadosť ECOSOC-u. O zapísaní mimovládnych organizácií na takýto zoznam môže rozhodnúť ECOSOC, generálny tajomník OSN alebo môžu byť tie ktoré organizácie naň zaradené na základe ich akreditácie pri špecializovanej agentúre OSN.¹³⁴ Mimovládnym inštitúciám, ktorým bol udelený tento typ poradného štatútu, je priznané právo zúčastňovať sa na zasadnutiach ECOSOC, avšak nie sú oprávnené na týchto zasadnutiach vystupovať.¹³⁵ 969 mimovládnym organizáciám bol do roku 2021 udelený tento typ akreditácie.¹³⁶

---

¹²⁸ Ibid. s. 5

¹²⁹ Aeschlimann, J.: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s. 44

¹³⁰ Openshaw, E. - Evans, M.: A Practical Guide to The UN Committee on NGOs. 2017, s.5

¹³¹ Aeschlimann, J.: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s. 44

¹³² Openshaw, E. - Evans, M.: A Practical Guide to The UN Committee on NGOs. 2017, s.5

¹³³ Aeschlimann, J.: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s. 44

¹³⁴ Ibid. s. 44

¹³⁵ Openshaw, E. - Evans, M.: A Practical Guide to The UN Committee on NGOs. 2017, s.5

¹³⁶ Aeschlimann, J.: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s. 44

Dohoda týkajúca sa udelenia poradného štatútu medzi mimovládnu organizáciou a ECOSOC-om stanovuje práva a povinnosti oboch zainteresovaných strán. Po udelení poradného štatútu môžu mimovládne inštitúcie za stanovených podmienok participovať na podujatiach organizovaných Hospodárskou a sociálnou radou, jej poradnými orgánmi a Radou pre ľudské práva. Zároveň si každá takáto organizácia určí svojich zástupcov, ktorým budú pridelené preukazy povoľujúce vstup do priestorov OSN.¹³⁷ Porovnanie práv priznaných mimovládnym organizáciám v závislosti od typu poradného štatútu je uvedené v Prílohe 3.

Mimovládnym organizáciám, ktoré získajú poradný štatút ECOSOC, a ich zástupcom nie sú priznané žiadne diplomatické výsady a imunity ako napríklad diplomatické pasy, oslobodenie od daňových poplatkov a pod. Tieto inštitúcie nesmú uzatvárať obchodné dohody v mene Organizácie spojených národov a používať názov alebo logo Organizácie spojených národov na podporu vlastných aktivít.¹³⁸ Zároveň je potrebné zdôrazniť, že Hospodárska a sociálna rada neposkytuje žiadne finančné prostriedky mimovládnym organizáciám.¹³⁹

Účelom poradného vzťahu nadviazaného medzi mimovládnymi organizáciami a Hospodárskou a sociálnou radou OSN, je pomáhať tejto rade a jej pomocným orgánom v práci, avšak, ako sme už spomínali, z tohto vzťahu profitujú všetci zainteresovaní účastníci. Na jednej strane mimovládne organizácie poskytujú odborné analýzy pre oblasti, na ktoré sa špecializujú; pomáhajú OSN pri monitorovaní a implementovaní medzinárodných dohôd; zvyšujú povedomie o problémoch, ktorých dôležitosť si vyžaduje pozornosť verejnosti a na organizovaných podujatiach prispievajú dôležitými poznatkami. Ich úlohou je včasne informovať Hospodársku a sociálnu radu o eventuálnych problémoch v spoločnosti. Veľký význam zohrávajú tieto inštitúcie pri presadzovaní cieľov OSN.¹⁴⁰ Mimovládne organizácie s osobitým alebo všeobecným poradným štatútom ECOSOC sú povinné každé štyri roky predkladať stručnú správu o svojej činnosti.¹⁴¹ Na druhej strane poradný štatút umožňuje mimovládnym organizáciám zúčastňovať sa na medzinárodných podujatiach a konferenciách a prednášať na nich svoje vyhlásenia v písomnej alebo ústnej podobe. Mimovládne inštitúcie, ktoré nadviazali s ECOSOC-om poradné vzťahy môžu organizovať sprievodné podujatia.

---

¹³⁷ Ibid. s. 44

¹³⁸ Aeschlimann, J.: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s. 45

¹³⁹ United Nations: Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status. 2018, s. 17

¹⁴⁰ Ibid. s. 17

¹⁴¹ Openshaw, E. - Evans, M.: A Practical Guide to The UN Committee on NGOs. 2017, s.5

ECOSOC povoľuje zástupcom mimovládnych organizácií s poradným štatútom vstup do priestorov OSN a poskytuje im príležitosti pre získanie nových kontaktov a rozšírenie znalostnej základne, čo umožňuje mimovládnym organizáciám nadväzovať nové partnerstvá a spoluprácu. Mimovládne inštitúcie môžu na pôde Hospodárskej a sociálnej rady a jej pridružených orgánov presadzovať svoje ciele prostredníctvom lobovania.¹⁴² Na pozvanie generálneho tajomníka OSN sa môžu mimovládne organizácie s osobitým alebo všeobecným poradným štatútom zúčastniť na zasadnutiach Valného zhromaždenia, ktoré sa týka hospodárskych a sociálnych záležitostí.¹⁴³

Charta OSN v článku 71 stanovila, že Hospodárska a sociálna rada môže nadviazať poradný styk s mimovládnymi organizáciami.¹⁴⁴ Vzťahy medzi mimovládnymi organizáciami a Hospodárskou a sociálnou radou upravuje Rezolúcia ECOSOC 1996/31 z 25. júla 1996.¹⁴⁵ Typ poradného štatútu určuje rozsah práv a povinností, ktoré sú mimovládnym organizáciám priznané v rámci ECOSOC-u a jej poradných orgánov, avšak môžeme skonštatovať, že tento typ akreditácie pri ECOSOC-u prináša benefity pre mimovládne organizácie a v rovnakej miere aj pre Hospodársku a sociálnu radu. Mimovládne organizácie získavajú privilegované postavenie v systéme OSN, čo im umožňuje napríklad účasť na podujatiach usporadúvaných v rámci Organizácie spojených národov a pomáha pri presadzovaní svojich záujmov a dosahovaní cieľov, pre ktoré boli zriadené.

3.6 Účasť mimovládnych organizácií na podujatiach OSN

Mimovládne organizácie, ktorým bol udelený poradný štatút ECOSOC majú právo zúčastňovať sa na podujatiach a stretnutiach organizovaných ECOSOC-om alebo jej pomocnými orgánmi. I keď každý orgán stanovuje vlastné pravidlá pre účasť mimovládnych inštitúcií na jeho zasadnutiach, tak vo všeobecnosti platí pravidlo, že na takýchto zasadnutiach môžu participovať iba mimovládne organizácie s dobrou reputáciou a s udelenou akreditáciou pri Hospodárskej a sociálnej rade OSN.¹⁴⁶

---

¹⁴² United Nations: Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status. 2018, s. 17

¹⁴³ Aeschlimann, J.: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s.46

¹⁴⁴ United Nations Office at Vienna: Non-Governmental Organizations in Consultative Status with The Economic and Social Council and Accredited to The United Nations Office at Vienna. 2022

¹⁴⁵ United Nations: Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status. 2018, s.1

¹⁴⁶ United Nations: Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status. 2018, s.21

Mimovládne organizácie sa v rámci týchto podujatí zúčastňujú na oficiálnych stretnutiach. Každá takáto inštitúcia môže pred schôdzami predložiť písomné vyhlásenie alebo počas schôdze predniesť svoje vyhlásenie ústnou formou. Svojou účasťou na podujatiach ECOSOC-u majú mimovládne organizácie možnosť získať nové kontakty, zoznámiť sa s oficiálnymi vládnymi zástupcami alebo zástupcami iných mimovládnych organizácií. Paralelne s hlavným podujatím môžu mimovládne organizácie organizovať a zúčastňovať sa sprievodných podujatí a zároveň participovať na diskusiách, interaktívnych dialógoch, panelových diskusiách, či neformálnych stretnutiach.¹⁴⁷

Jednou s úloh, pre ktoré ECOSOC nadväzuje vzťahy s mimovládnyimi organizáciami je dôležitosť ich odborných názorov, nápadov či návrhov. Hospodárska a sociálna rada OSN mnohokrát žiada na základe ustanovení v Rezolúcii ECOSOC 1996/31 mimovládne organizácie o poskytnutie písomného stanoviska k rôznym témam spadajúcich do oblastí, ktorými sa zaoberá ECOSOC. Táto rezolúcia venovaná poradnému štatútu v časti IV v bode 30 uvádza, že písomné vyhlásenia, ktoré sú relevantné pre prácu Rady môžu predkladať organizácie so všeobecným alebo osobitým poradným štatútom k témam, v ktorých majú tieto organizácie osobitú kompetenciu. Typ poradného štatútu ovplyvňuje rozsah písomného vyhlásenia, ktoré môžu mimovládne organizácie predložiť. Už spomínaná Rezolúcia 1996/31 stanovuje limit pre písomné vyhlásenia mimovládnych organizácií so všeobecným poradným štatútom v maximálnej dĺžke 2 000 slov. Mimovládne organizácie s osobitým poradným štatútom môžu vydávať písomné vyhlásenia v maximálnej dĺžke 500 slov. Inštitúcie, ktorým bol udelený príležitostný poradný štatút môžu predkladať písomné vyhlásenia len na žiadosť generálneho tajomníka. Mimovládne organizácia môže predložiť len jedno písomné vyhlásenie v rámci podujatia,¹⁴⁸ ktoré musí byť predložené v dostatočnom predstihu a vypracované v jednom z úradných jazykov OSN.¹⁴⁹ ECOSOC umožňuje mimovládnym organizáciám vydávať spoločné vyhlásenia v spolupráci s ďalšími mimovládnymi organizáciami.¹⁵⁰

Mimovládnym organizáciám so všeobecným a osobitým poradným štatútom bolo Rezolúciou 1996/31 priznané právo predkladať Hospodárskej a sociálnej rade OSN ústne

---

¹⁴⁷ United Nations: Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status. 2018, s.21

¹⁴⁸ Ibid. s. 21, 22

¹⁴⁹ United Nations: Department for Policy Coordination and Sustainable Development. NGO related Resolution 1996/31. 1996, bod. 31 a, b

¹⁵⁰ United Nations: Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status. 2018, s.23

stanoviská, ktoré musia byť naviazané na tému stanovené pre zasadnutia v danom roku.¹⁵¹ Témou zasadnutí ECOSOC-u pre rok 2022 je „Lepšie zotavovanie sa z choroby koronavírusu (COVID-19) a zároveň postupujúca sa implementácia Agendy 2030 pre trvalo udržateľný rozvoj“¹⁵² Okrem Hospodárskej a sociálnej rady môžu mimovládne organizácie predkladať ústne vyhlásenia aj funkčným komisiám. Rovnako ako v prípade písomného vyhlásenia môžu mimovládne organizácie zväziť vydanie spoločného stanoviska, ktoré môže posilniť ich postavenie.¹⁵³

Paralelne s hlavným podujatím organizovaným v rámci ECOSOC-u môžu mimovládne organizácie usporiadať sprievodné podujatie, ktoré nadväzuje hlavnú tému celej udalosti. Podmienkou pre využitie priestorov OSN je, že takéto podujatie musí byť spolusponzorované stálou misiou pri OSN; misiou, ktorá má štatút pozorovateľa; oddeleniami alebo kanceláriami Sekretariátu OSN alebo organizáciami a agentúrami OSN. Príkladom môže byť podujatie s názvom „Riešenie nerovností v starostlivosti o dosiahnutie ekonomického postavenia žien,“ ktoré ako sprievodné podujatie pri zasadnutí Komisie pre postavenie žien v roku 2017 zorganizovala mimovládna organizácia so všeobecným poradným štatútom ECOSOC – Oxfam International v spolupráci so Stálou misiou Kostariky pri OSN.¹⁵⁴

Zapojenie mimovládnych organizácií do konferencií OSN vplyv na rozvoj ich zapojenia do systému OSN vo viacerých ohľadoch. V prvom rade využívaná prax, ktorá umožňuje mimovládny organizáciám usporadúvať paralelné podujatia popri konferenciách, podnietila rozvoj spolupráce mimovládnych organizácií pri vytváraní politik v špecifických oblastiach a ich predkladaní pred zástupcov vlád v rámci orgánov OSN. Zároveň sa mimovládne organizácie začali viac zapájať do prípravných fáz konferencií. Konferencie OSN sa konajú na rôznych miestach sveta, čo ich robí prístupnejšími aj pre mimovládne organizácie, predovšetkým tie z tretieho sveta, ktoré nemali prístup na stretnutia v sídlach OSN z viacerých, aj finančných dôvodov. Špecifické miesta, na ktorých sa konali konferencie vyžadovali vytvorenie ad hoc postupov pre účasť mimovládnych organizácií. So vznikom Komisie OSN pre trvalo udržateľný rozvoj sa Hospodárska a sociálna rada OSN rozhodla udeliť svoju

---

¹⁵¹ Ibid. s. 23

¹⁵² International Institute for Sustainable Development: ECOSOC Begins Revamped Cycle with 2022 Partnership Forum. 2022

¹⁵³ United Nations: Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status. 2018, s. 24

¹⁵⁴ Ibid. 27

akreditáciu vo forme príležitostného štatútu všetkým mimovládny organizáciám akreditovaným na Samit Zeme v Rio de Janeiro v roku 1992 a tým, ktoré mali záujem participovať na implementácii Agendy 21 v rámci Výboru OSN pre trvalo udržateľný rozvoj.¹⁵⁵

Mimovládne organizácie, predovšetkým tie, ktorým bol udelený všeobecný a osobitý poradný štatút ECOSOC, môžu rôznymi spôsobmi participovať na organizovaných podujatiach a stretnutiach, čo im umožňuje nadväzovať nové kontakty a partnerstvá a zároveň na nich môžu predstaviť svoje odborné stanoviská, či prezentovať návrhy a nápady k relevantným otázkam. Privilegované postavenie v obmedzenom rozsahu poskytuje mimovládny organizáciám príležitostný poradný štatút ECOSOC. Vzťah mimovládnych organizácií a Hospodárskej a sociálnej rady OSN je prínosný nielen pre samotné mimovládne organizácie a Hospodársku a sociálnu radu ale i pre ďalšie orgány v rámci štruktúr OSN.

3.7 Zapojenie mimovládnych organizácií v rámci Valného zhromaždenia a Bezpečnostnej rady OSN

Mimovládne organizácie majú svoje dôležité postavenie v systéme OSN. Ich činnosť nie je sústredená výhradne v rámci Hospodárskej a sociálnej rady. Predstavujú reprezentantov jedinečných a častokrát nevyslovených záujmov občianskej spoločnosti, ktoré sú relevantné pri prijímaní rozhodnutí Valného zhromaždenia a Bezpečnostnej rady OSN, jedných z hlavných orgánov OSN.¹⁵⁶ Zapojenie mimovládnych inštitúcií do činnosti a aktivít Valného zhromaždenia a Bezpečnostnej rady OSN je limitované.¹⁵⁷

Prostredníctvom svojho pôsobenia v rámci ECOSOC-u a niektorých jej pomocných orgánov sa mimovládne organizácie nepriamo zapájajú do práce Valného zhromaždenia. Veľká časť rozhodnutí Valného zhromaždenia je prijatá na základe odporúčaní iných orgánov vrátane orgánov, v rámci ktorých participujú mimovládne organizácie. Veľmi sporadicky participujú alebo predkladajú mimovládne organizácie svoje návrhy a žiadosti priamo výborom Valného zhromaždenia OSN. Príkladom môže byť formálny panel, ktorý v roku 1998 usporiadal Hospodársky a finančný výbor Valného zhromaždenia za účasti dvoch zástupcov mimovládnych organizácií. Mimovládne organizácie vystupujú v rámci štruktúr Valného

---

¹⁵⁵ Alger, C.: Evolving roles of NGOs in member state decision-making in the UN system. 2003, s.417

¹⁵⁶ Moloo, R.: The Quest for Legitimacy in The United Nations: A role for NGOs?. 2011, s.34

¹⁵⁷ Ibid. s. 11

zhromaždenia aj ako predkladatelia petícií, ktoré v minulosti odovzdali napríklad Osobitnému politickému a dekolonizačnému výboru Valného zhromaždenia. Priamu interakciu mimovládnych inštitúcií smerom k Valnému zhromaždeniu je možné pozorovať počas určitých mimoriadnych zasadnutí, ako napríklad zasadnutia o odzbrojení alebo rozvoji.¹⁵⁸

Vo všeobecnosti prevláda negatívny názor na zapojenie mimovládnych organizácií nad rámec ich pôsobnosti v rámci Hospodárskej a sociálnej rady. Z tohto dôvodu a taktiež berúc do úvahy relatívne obmedzený prístup štátov do Bezpečnostnej rade OSN je prekvapivé, že mimovládne organizácie majú možnosť vystupovať priamo pred týmto najvyšším rozhodovacím orgánom OSN. Príkladom spolupráce mimovládnych inštitúcií s Bezpečnostnou radou sú stretnutia zaoberajúce sa otázkami ľudských práv a humanitárnych záležitosti, ktoré majú formu tzv. Arria formula stretnutí. Jedná sa o neformálne podujatia zvolané členským štátom Bezpečnostnej rady za účasti odborníkov vrátane mimovládnych organizácií, v prípadoch, ak je to vhodné, za cieľom získania informácií a názorov na otázky, ktoré sú dôležité pre Bezpečnostnú radu OSN. Takéto stretnutia ohlasuje predseda Bezpečnostnej rady OSN ako súčasť pravidelného harmonogramu tohto orgánu.¹⁵⁹

Hospodárska a sociálna rada predstavuje hlavný orgán, v rámci ktorého pôsobia mimovládne organizácie, čo stanovuje aj článok 71 Charty OSN, ktorý sa považuje za formálny základ pre nadviazanie poradných vzťahov medzi ECOSOC-om a mimovládnymi inštitúciami. Napriek tomu vidíme, že mimovládne organizácie, i keď v obmedzenej miere, môžu participovať a plniť si svoje úlohy aj v rámci iných orgánov Organizácie spojených národov.

Mimovládne organizácie nadväzovali spoluprácu už so Spoločnosťou národov, predchodkyňou Organizácie spojených národov. Právny základ pre takúto spoluprácu v rámci OSN ustanovil článok 71 Charty OSN a jej regulácia bola zakotvená v Rezolúcii ECOSOC 1996/31 z 25. júla 1996. Mimovládne inštitúcie pôsobia predovšetkým v rámci Hospodárskej a sociálnej rady a jej poradných orgánov. ECOSOC udeľuje mimovládnym organizáciám poradný štatút, ktorý môže mať všeobecný, osobitý alebo príležitostný charakter. Odporúčanie pre udelenie poradného štatútu vydáva Výbor pre mimovládne organizácie. Okrem toho typu existujú ďalšie formy akreditácie pri OSN, napríklad akreditácia na konkrétnu konferenciu alebo akreditácia pri špecializovanej agentúre OSN. Avšak práve vďaka poradnému štatútu

---

¹⁵⁸ Ibid. s. 11

¹⁵⁹ Moloo, R.: The Quest for Legitimacy in The United Nations: A role for NGOs?. 2011, s.11, 12

a z neho vyplývajúceho privilegovaného vzťahu môžu získať mimovládne organizácie najväčší rozsah právomocí v rámci štruktúr Organizácie spojených národov. Rozsah práv a povinností určuje aj typ poradného štatútu. Okrem iného sú mimovládne organizácie oprávnené za jasne stanovených podmienok participovať na podujatiach a stretnutiach organizovaných nie len Hospodárskou a sociálnou radou, ale aj v rámci iných orgánov OSN, akými sú Valné zhromaždenie a Bezpečnostná rada. Ľudské práva je jedna z mnoho oblastí, ktorým sa venujú mimovládne organizácie v systéme OSN.

4 Ľudskoprávne mimovládne organizácie v systéme OSN

Problematika ľudských práv a humanitárnych otázok patrí od vzniku Organizácie spojených národov medzi jej tri hlavné piliere.¹⁶⁰ OSN prijala viacero dohovorov a deklarácií zameraných na ľudskoprávnu agendu, napríklad Dohovor o právach dieťaťa; či Všeobecnú deklaráciu ľudských práv,¹⁶¹ na vypracovanie ktorej mali veľký vplyv mimovládne organizácie.¹⁶² Zároveň v rámci svojich štruktúr zriadila OSN orgány venujúce sa tejto oblasti. Príkladom sú Rada OSN pre ľudské práva, Úrad pre koordináciu humanitárnych záležitostí alebo Agentúra OSN pre utečencov.¹⁶³

V súčasnej spoločnosti pozorujeme v oblasti ľudských práv expanzívnu úlohu mimovládnych organizácií na národnej, regionálnej a medzinárodnej úrovni. Svojou činnosťou prispeli k množstvu pozitívnych zmien a značne ovplyvnili tvorbu medzinárodnej ľudskoprávnej legislatívy. Mimovládne organizácie sú významným aktérom pri budovaní mieru; poukazovaní na subjekty, ktoré nerešpektujú ľudské práva; podpore verejnosti, aby vyžadovala od subjektov porušujúcich ľudské práva nápravu a pri výskume v problematike ľudských práv. Zároveň tieto inštitúcie lobujú za dodržiavanie a presadzovanie ľudských práv a vystupujú pred súdmi ako *amicus curiae*.¹⁶⁴ I keď niektorí autori označujú Spoločnosť proti otroctvu za prvú mimovládnu organizáciu venujúcu sa oblasti ľudských práv, tak začiatky rozvoja medzinárodného ľudskoprávneho hnutia pozorujeme až v roku 1961, kedy bola založená mimovládna organizácia Amnesty International. V roku 1993 sa na Svetovej konferencii o ľudských právach vo Viedni zúčastnilo niekoľko stoviek mimovládnych organizácií, čo potvrdzuje dôležitosť tejto problematiky a záujem nevládného sektora o oblasť ľudských práv.¹⁶⁵

V tejto kapitole sa zameriavame na úlohu mimovládnych organizácií v oblasti ľudských práv v rámci systému Organizácie spojených národov.

---

¹⁶⁰ United Nations: The Three Pillars of the United Nations. 2015

¹⁶¹ United Nations: Key Topics - The Three Pillars of the UN

¹⁶² McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 25

¹⁶³ United Nations: Key Topics - The Three Pillars of the UN

¹⁶⁴ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 1-5

¹⁶⁵ Brett, R.: The Role and Limits of Human Rights: NGOs at the United Nations. 1995, s.97

4.1 Prínos mimovládnych organizácií pre reguláciu ľudskoprávnej problematiky

Mimovládne inštitúcie zohrávali dôležitú úlohu v rámci Organizácie spojených národov už od jej vzniku. Pri vypracovávaní návrhu Charty OSN zaznamenali mimovládne organizácie jeden z ich prvých významných úspechov. Vďaka ich proaktívnemu prístupu, ako sme už spomínali, sa problematika ľudských práv stala neoddeliteľnou súčasťou tohto dokumentu.¹⁶⁶ Aj to bol jeden z faktorov, ktorý podnietil mimovládne organizácie k angažovanosti na vypracovaní návrhu Všeobecnej deklarácie ľudských práv.¹⁶⁷ Eleanor Rooseveltová, ktorá v tom čase predsedala pracovnej skupine pre Všeobecnú deklaráciu ľudských práv, chápala dôležitosť zapojenia mimovládnych organizácií do riešenia ľudskoprávnej problematiky a vo svojom prejave podotkla, že práva zakotvené vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv sa dostanú do povedomia predovšetkým zásluhou mimovládnych organizácií.¹⁶⁸

V 60. rokoch 20. storočia mimovládne organizácie čoraz viac participovali na činnostiach v rámci OSN týkajúcich sa ľudskoprávnej oblasti. Pri vypracovaní Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach lobovali mimovládne organizácie u vlád za presadenie svojich návrhov. Ich angažovanie do príprav návrhov týchto paktov malo neformálny charakter, no aj napriek je hodnotené ako veľmi aktívne. Mimovládne organizácie vystupovali ako poradcovia a prinášali nápady a návrhy stranám, ktoré boli zainteresované do vypracovania paktov.¹⁶⁹

Počas 60. a 70. rokov minulého storočia vznikli niektoré z najvýznamnejších mimovládnych ľudskoprávných organizácií. Príkladom sú Amnesty International a Human Rights Watch. Theo van Boven pripisuje zásluhy za zvýšenie povedomia o mučení práve mimovládnej organizácií Amnesty International a jej kampani z roku 1972 za zrušenie mučenia.¹⁷⁰ Táto kampaň taktiež podnietila diskusiu na pôde Valného zhromaždenia OSN o ochrane zadržaných a väznených osôb, ktorej výsledkom bolo v roku 1984 prijatie Dohovoru

---

¹⁶⁶ Kellow, A. – Murphy-Gregory, H.: Handbook of Research on NGOs. 2018, s. 19-23

¹⁶⁷ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 25

¹⁶⁸ Korey, W.: NGOs and the Universal Declaration of Human Rights. New York: Palgrave Macmillan, 1998, s.51-75

¹⁶⁹ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 25-26

¹⁷⁰ Boven, T.: The Role of The Non-Governmental Organizations in International Human Rights Standard-Setting: A Prerequisite of Democracy. 2015, s. 213

proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu a trestaniu, pri vypracovaní ktorého spolupracovalo viacero mimovládnych organizácií¹⁷¹

Medzinárodný systém bol kritizovaný za slabé zapojenie mimovládnych organizácií z iných regiónov sveta než zo západu pri vytváraní Medzinárodnej listiny ľudských práv a zároveň Organizácia spojených národov v minulosti venovala malú pozornosť priznaniu a ochrane práv domorodého obyvateľstva. Ako výsledok odporúčaní a nátlaku mimovládnych organizácií pôvodného obyvateľstva ale aj mimovládnych organizácií západného sveta odobrila Hospodárska a sociálna rada OSN v roku 1982 založenie Pracovnej skupiny pre domorodé obyvateľstvo.¹⁷²

Angažovanosť mimovládnych inštitúcií do procesov pri príprave zmlúv rástla. Na vytváraní návrhu Dohovoru o právach dieťaťa aktívne participovalo množstvo mimovládnych organizácií. 35 z nich založilo neformálnu Ad hoc skupinu mimovládnych organizácií v Ženeve, ktorá mala posilniť ich spoluprácu a dosiahnuť spoločný postoj k Dohovoru o právach dieťaťa. Vo všeobecnosti môžeme tvrdiť, že mimovládne inštitúcie presadili alebo ovplyvnili viacero článkov návrhu tohto dohovoru.¹⁷³

Od začiatku poslednej dekády 20. storočia bolo prijatých viacero dokumentov v rámci OSN upravujúcich problematiku ľudských práv. Mimovládne organizácie sa začali angažovať v monitorovaní dodržiavania ľudských práv v rámci novovytvorených monitorovacích zmluvných orgánov a výborov.¹⁷⁴

4.2 Úloha mimovládnych organizácií pri podávaní správ zmluvným ľudskoprávnym orgánom OSN

Mimovládne organizácie spolupracujú so zmluvnými orgánmi OSN od 70. rokov 20. storočia, kedy sa začala rozvíjať ich úloha súvisiaca s podávaním správ. Mimovládne inštitúcie monitorujú dodržiavanie záväzkov zo strany štátov vyplývajúcich z prijatých zmlúv, ktoré upravujú problematiku ľudských práv a zistené skutočnosti poskytujú zmluvným orgánom

---

¹⁷¹ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 27

¹⁷² Ibid. s. 26

¹⁷³ Boven, T.: The Role of The Non-Governmental Organizations in International Human Rights Standard-Setting: A Prerequisite of Democracy. 2015, s. 215

¹⁷⁴ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 28

OSN, aby ich oboznámili, či si štáty plnia povinnosti, ku ktorým sa zaviazali. V rámci OSN bolo prijatých deväť základných dokumentov upravujúcich oblasť ľudských práv. Pre každý z týchto dokumentov bol zriadený osobitný výbor monitorujúci jeho implementáciu v každom štáte, ktorý sa k nemu zaviazal.¹⁷⁵

Prvý pokus o zapojenie mimovládnych organizácií do podávania správ sa uskutočnil v rámci Výboru pre elimináciu rasovej diskriminácie. Zo začiatku členovia tohto výboru nepodporovali angažovanosť mimovládnych organizácií a vyvíjali snahy, aby sa vyhli zasahovaniu do vnútorných záležitostí zmluvných štátov. Správy mimovládnych organizácií sa pokladali za neoficiálne zdroje, avšak v prípade prejavenia vôle ich mohli členovia výboru brať do úvahy. Názory na udelenie takejto úlohy mimovládnym organizáciám boli čoraz viac negatívne. V roku 2011 niektoré štáty, ktoré sa snažili využiť príležitosť na zníženie úlohy mimovládnych organizácií, dôrazne odmietli návrhy Organizácie Spojených národov na zosúladenie spolupráce zmluvných orgánov s vládami, mimovládnymi organizáciami a národnými inštitúciami pre ľudské práva ako súčasť procesu posilňovania tohto orgánu.¹⁷⁶

Postupne sa postoj členov zmluvných orgánov menil a prevládala čoraz väčšia potreba získania alternatívnych a diverzifikovaných zdrojov informácií, ktoré by neboli ovplyvnené vládami štátov. Súčasne sa mimovládne ľudskoprávne organizácie vyvinuli na profesionálne inštitúcie, ktoré získali odborné znalosti a mali možnosti pre poskytovanie dôveryhodných a spoľahlivých správ a informácií. Využívanie mimovládnych organizácií ako zdroja informácií sa začalo pomaly rozširovať a akceptovať.¹⁷⁷

Väčšia angažovanosť mimovládnych organizácií a význam informácií získaných od mimovládnych organizácií prispeli k postupnému získaniu formálneho uznania mimovládnych organizácií zo strany zmluvných orgánov. Výbor pre elimináciu rasovej diskriminácie v roku 1996 v správe predloženej Valnému zhromaždeniu uznal, že informácie poskytnuté mimovládnymi organizáciami boli komplementárne k informáciám, ktorými disponovali členovia výboru a zároveň prispeli k lepšiemu preskúmaniu správ výborom. Postupne úloha mimovládnych ľudskoprávných organizácií ako spoľahlivých a nezávislých

---

¹⁷⁵ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 28-29

¹⁷⁶ Ibid. s. 29

¹⁷⁷ Ibid. s. 30

zdrojov informácií pre zmluvné orgány dostávala označenia ako hodnotná, ústredná, či životne dôležitá.¹⁷⁸

Súčasná spolupráca mimovládnych organizácií a zmluvných orgánov je založená na takmer identických pravidlách a princípoch. Posledné dve desaťročia sa stáva praxou, že zmluvné orgány organizujú na týždennej báze stretnutia s mimovládnymi organizáciami pôsobiacimi v štátoch, ktorými sa v danom týždni tieto orgány zaoberali.¹⁷⁹ Rezolúcia Valného zhromaždenia 68/268 z roku 2014 bola vyústením reformy zmluvných orgánov zameranej na posilnenie, zlepšenie a zefektívnenie ich fungovania.¹⁸⁰ Úloha mimovládnych organizácií sa nerozvíjala iba v rámci zmluvných orgánov a komisií ale aj na pôde Komisie pre ľudské práva.

4.3 Postavenie mimovládnych organizácií v rámci Komisie OSN pre ľudské práva

V rámci Organizácie spojených národov bola v roku 1946 založená Komisia pre ľudské práva, ktorej cieľom bolo vytvorenie medzinárodného právneho systému ochraňujúceho základné práva a slobody ľudí. Jej pôsobnosť sa postupne rozširovala primárne z dôvodu, aby Komisia OSN pre ľudské práva bola schopná reagovať na množstvo problémov v ľudskoprávnych otázkach. Táto komisia stanovovala normy upravujúce správanie štátov, a zároveň slúžila ako fórum, kde sa stretávali štáty, mimovládne organizácie a ochrancovia ľudských práv, aby vyjadrili svoje postoje, obavy, nápady. Každoročne sa delegáti členských štátov, štátov so štatútom pozorovateľa a mimovládnych organizácií stretávali na pravidelnom výročnom zasadnutí, na ktorých bolo celkovo prijatých množstvo uznesení, rozhodnutí a vyhlásení k relevantným otázkam.¹⁸¹

Komisia OSN pre ľudské práva vytvorila prostredie, ktoré sa stalo dôležitým pre rozvoj úlohy mimovládnych organizácií. Táto komisia podnikla relevantné kroky vedúce k otvoreniu svojich rokovaní pre mimovládne ľudskoprávne organizácie a umožnila im zapájať sa do týchto stretnutí. Postupom času sa mimovládne organizácie stali významnými partnermi v boji

---

¹⁷⁸ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 30

¹⁷⁹ United Nations: Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination. 2012, s. 88

¹⁸⁰ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 31

¹⁸¹ United Nations. Human Rights Council: About HRC. 2022

za ľudské práva. Dôsledkom ich silnejšieho postavenia im bolo umožnené získať prístup a uznaný štatút, ktorý mal bolo mimovládny ľudskoprávny inštitúciám zabezpečiť konštruktívne zapojenie sa do predkladania dôkazov o porušovaní ľudských práv.¹⁸²

V roku 1970 Komisia OSN pre ľudské práva rozhodla, že umožní vypočutie sťažností jednotlivcov, skupín alebo mimovládnych organizácií, ktoré sa týkajú hrubého porušovania ľudských práv. Toto rozhodnutie, ktoré predstavovalo veľkú príležitosť pre zapojenie mimovládnych organizácií, bolo prijaté aj napriek značnému odporu vlád štátov.¹⁸³

Postupne sa na výročných zasadnutiach Komisie OSN pre ľudské práva začali zúčastňovať okrem zástupcov štátov aj mimovládne organizácie a osoby, ktorých ľudské práva boli porušované, čo malo za cieľ vzbudiť v zástupcoch štátoch pocit, že sú pod neustálym dohľadom medzinárodného spoločenstva. Aj vďaka podpore zo strany Komisie OSN pre ľudské práva mohli na Svetovej konferencii o ľudských právach vo Viedni v roku 1993 participovať mimovládne organizácie.¹⁸⁴

Vo všeobecnosti boli svetové ľudskoprávne konferencie, ktoré sa konali v 90. rokoch 20. storočia, míľnikom v úlohe mimovládnych organizácií v rámci systému Organizácie spojených národov, keďže podnietili mimovládne inštitúcie k usporadúvaniu vlastných konferencií, častokrát nadväzujúcich na svetové konferencie OSN. V Miléniovej deklarácii z roku 2000 sa OSN zaviazala poskytnúť väčšie možnosti súkromnému sektoru, mimovládny organizáciám a občianskej spoločnosti, ktoré by mali pomôcť realizovať programy a dosiahnuť ciele OSN. V roku 2003 bola publikovaná Casardova správa, ktorá dospela k záveru, že štáty nie vždy podporujú zapojenie mimovládnych organizácií do systému OSN, no výrazne podporujú participáciu občianskej spoločnosti. V správe sa konštatovalo, že zapojenie občianskej spoločnosti nie je možnosťou ale nevyhnutnosťou pre Organizáciu spojených národov.¹⁸⁵ Napriek tomu začiatok nového tisícročia bol charakteristický napätím medzi mimovládnymi organizáciami a Komisiou OSN pre ľudské práva, predovšetkým kvôli spolitizovaniu tohto orgánu. Ako jeden z príkladov politizácie Komisie OSN pre ľudské práva

---

¹⁸² Lauren, P.: "To Preserve and Build on Its Achievements and to Redress Its Shortcomings": The Journey from the Commission on Human Rights to the Human Rights Council. 2007, s.324

¹⁸³ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 31-32

¹⁸⁴ Ibid. s. 32-33

¹⁸⁵ Ibid. s. 33

je zvolenie Líbye za predsedajúcu krajinu tejto komisie, i napriek tomu, že vtedajší Kaddáfího režim do veľkej miery porušoval ľudské práva.¹⁸⁶

Vysoká miera politizácie vyvolala potrebu reformy. Vtedajší Generálny tajomník OSN, Kofi Annan vo svojej správe v roku 2005 prišiel s myšlienkou nahradenia Komisie OSN pre ľudské práva Radou OSN pre ľudské práva. V súvislosti s touto zmenou sa naskytla otázka, či by novovytvorená rada mala byť poradným orgánom ECOSOC-u, ako bola aj spomínaná komisia, alebo je potrebné ju iným spôsobom zaradiť do štruktúr OSN, napríklad ako poradný orgán Valného zhromaždenia. Zároveň by sa členovia tohto nového orgánu, ktorých by zvolilo Valné zhromaždenie kvalifikovanou väčšinou, museli zaviazat' k dodržiavaniu najvyšších štandardov ľudských práv. Mimovládne organizácie podporovali tieto zmeny. Intenzívne lobovanie a dlhé negociácie, v rámci ktorých mimovládne organizácie zohrávali dôležitú úlohu, vyústili v roku 2006 do prijatia Rezolúcie Valného zhromaždenia 60/251, ktorou vznikla Rada OSN pre ľudské práva¹⁸⁷

4.4 Činnosť mimovládnych organizácií v rámci Rady OSN pre ľudské práva

Rada OSN pre ľudské práva (ďalej len „Rada“) sa stala primárnym orgánom v rámci Organizácie spojených národov zaoberajúcim sa ľudskoprávnymi otázkami,¹⁸⁸ ktorý je vo všeobecnosti otvorený a prístupný pre mimovládne organizácie. V roku 2006 nahradila z dôvodu politickej zaujatosti, nedostatku dôveryhodnosti a nízkej profesionality Komisiu OSN pre ľudské práva. Rezolúcia Valného zhromaždenia 60/251, ktorú sme už spomínali, a ktorou bola Rada vytvorená, uznala dôležitú úlohu mimovládnych organizácií pri podpore a ochrane ľudských práv.¹⁸⁹

Do agendy Rady ako medzivládneho orgánu v systéme OSN patrí posilňovanie presadzovania a ochrany ľudských práv; riešenie situácií, kedy boli tieto práva porušené; vydávanie odporúčaní pre takéto situácie a zároveň vytvorenie priestoru pre diskusiu

---

¹⁸⁶ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 34

¹⁸⁷ Lauren, P.: "To Preserve and Build on Its Achievements and to Redress Its Shortcomings": The Journey from the Commission on Human Rights to the Human Rights Council. 2007, s. 331, 334

¹⁸⁸ Brett, R.: The Role and Limits of Human Rights: NGOs at the United Nations. 1995, s.68

¹⁸⁹ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 68-69

o akýchkoľvek aspektoch ľudskoprávnej problematiky.¹⁹⁰ Jej sekretariátom je Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva.¹⁹¹ 47 členov Rady je volených Valným zhromaždením a stretáva sa trikrát ročne na pravidelných zasadnutiach v Ženeve¹⁹² Okrem pravidelných stretnutí môže Rada organizovať aj osobitné zasadnutia pre špecifické otázky.¹⁹³

Rada OSN pre ľudské práva bola zriadená ako poradný orgán Valného zhromaždenia¹⁹⁴ a nepatrí medzi poradné orgány Hospodárskej a sociálnej rady OSN. Napriek tomu požiadať o akreditáciu pozorovateľa na jej zasadnutia môžu len mimovládne organizácie, ktorým bol udelený poradný štatút ECOSOC.¹⁹⁵ Takéto mimovládne inštitúcie musia v dostatočnom predstihu zaslať žiadosť o akreditáciu na konkrétne zasadnutie sekretariátu Rady. Rada má právo limitovať počet akreditovaných účastníkov na dané zasadnutie v prípade, o udelenie akreditácie prejaví záujem veľké množstvo mimovládnych organizácií.¹⁹⁶

Mimovládne organizácie s poradným štatútom ECOSOC, ktoré budú akreditované ako pozorovatelia na stretnutia Rady majú právo:

- zúčastniť sa a sledovať rokovania Rady s výnimkou rokovaní podľa Postupov pre riešenie sťažností,
- predkladať písomné vyhlásenia Rade,
- prednášať ústne vyhlásenia Rade,
- podieľať sa na Všeobecnom periodickom preskúmaní (UPR), ktoré zahŕňa preskúmanie záznamov o ľudských právach všetkých členských štátov OSN jedenkrát za štvorročné obdobie,
- zúčastniť sa na diskusiách, interaktívnych dialógoch, panelových diskusiách a neformálnych stretnutiach,
- organizovať paralelné podujatia súvisiace s témami, ktoré sú súčasťou agendy Rady.¹⁹⁷

---

¹⁹⁰ United Nations. Human Rights Council: About HRC. 2022

¹⁹¹ United Nations. Human Rights Council: A Practical Guide for NGO Participants. 2013, s.1

¹⁹² United Nations. Human Rights Council: About HRC. 2022

¹⁹³ United Nations: Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status. 2018, s.28

¹⁹⁴ United Nations: General Assembly. Resolution adopted by the General Assembly on 17 June 2011. 2011, s.2

¹⁹⁵ United Nations: Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status. 2018, s.28

¹⁹⁶ United Nations. Human Rights Council: A Practical Guide for NGO Participants. 2013, s.4-5

¹⁹⁷ United Nations: Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status. 2018, s.28

Rozsah práv, ktoré je možné priznať mimovládny organizáciám závisí aj od typu poradného štatútu ECOSOC, ktorý im bol udelený.¹⁹⁸

Zo štúdie Laury K Landolt a Byungwon Wooa, ktorá porovnávala zapojenie mimovládnych organizácií v Komisii OSN pre ľudské práva a v Rade, je možné konštatovať, že participácia mimovládnych organizácií v Rade narastá, čo je spôsobené aj zvýšením účasti národných a regionálnych mimovládnych organizácií vrátane mimovládnych inštitúcií Juhu.¹⁹⁹

Akreditované mimovládne organizácie pozitívnym spôsobom ovplyvňujú členov Rady OSN pre ľudské práva, čo napríklad prispelo k vykonaniu vyšetrovania vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti na Srí Lanke. Tieto inštitúcie taktiež vyvíjali nátlak na zriadenie vyšetrovacej komisie v Kórejskej ľudovo-demokratickej republike, ktorá by pomohla Rade získať informácie od obetí porušovania ľudských práv v tejto krajine. Vďaka čomu by mohla Bezpečnostná rada OSN poznať situáciu týkajúcu sa úrovne dodržiavania ľudských práv v tejto krajine.²⁰⁰

Vytvorenie Rady OSN pre ľudské práva prinieslo mimovládny organizáciám, ktorým bol udelený poradný štatút ECOSOC, ďalšie možnosti zapojenie sa do systému OSN a rozšírenia svojho vplyvu. Jednou z významných úloh, ktoré týmto inštitúciám prinieslo založenie Rady OSN pre ľudské práva je zapojenie sa do procesu Všeobecného periodického preskúmania.

4.5 Všeobecné periodické preskúmanie a mimovládne organizácie

Všeobecné periodické preskúmanie je jedinečný proces Rady OSN pre ľudské práva, v rámci ktorého sa pravidelne preskúmavajú záznamy o ľudských právach všetkých členských štátov OSN, a ktorý je založený na princípe rovnakého zaobchádzania so všetkými štátmi. Tento proces umožňuje všetkým štátom deklarovat', aké kroky podnikli smerom k zlepšeniu situácie v oblasti ľudských práv a pri riešení problémov v ľudskoprávnej oblasti. Všeobecné periodické preskúmanie zahŕňa aj zdieľanie postupov a skúseností, ktoré sa uplatňujú pri ochrane a presadzovaní ľudských práv po celom svete.²⁰¹

---

¹⁹⁸ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 69

¹⁹⁹ Ibid. s. 69

²⁰⁰ Ibid. s. 69

²⁰¹ United Nations. Human Rights Council: Basic facts about the UPR. 2022

Na rozdiel od zmluvných orgánov OSN, ktorých funkcie vykonávajú nezávislí experti, Všeobecné periodické hodnotenie je založené na mechanizme vzájomného hodnotenia ktoré je zložené z troch elementov:

- zo správy od štátu, ktorého sa hodnotenie týka,
- z kompilácie informácií OSN,
- zo súhrnnej správy zainteresovaných strán.²⁰²

Súhrnná správa zainteresovaných strán zahŕňa hlásenia podané mimovládnyimi organizáciami. Práve tieto písomné hlásenia a lobovanie štátov pred preskúmaním sú fundamentálne spôsoby, ako sa môžu mimovládne organizácie zapojiť do Všeobecného periodického preskúmania. Účasť mimovládnych organizácií na tomto hodnotení bola schválená Rezolúciou Rady OSN pre ľudské práva 5/1 z roku 2007, na ktorej vypracovaní návrhu veľmi aktívnym spôsobom participovali mimovládne inštitúcie²⁰³

Niektorí autori zhodnotili, že zavedenie Všeobecného periodického preskúmania pritiašlo veľkú pozornosť a mimovládne organizácie ním získali nové a významné príležitosti pre zlepšenie ochrany a presadzovania ľudských práv.²⁰⁴ Mimovládnym organizáciám bol ponúknutý jedinečný spôsob, akým môžu upozorňovať medzinárodné spoločenstvo na problémy v oblasti ľudských práv.²⁰⁵

Problémom mechanizmu vzájomného hodnotenia je, že niektoré štáty nemusia brať do úvahy kritiku mimovládnych organizácií. Vo všeobecnosti je častokrát účasť mimovládnych organizácií v štátocentrickom systéme OSN chápaná ako kontroverzná a považovaná za zdroj napätia, i napriek tomu, že ich zapojenie je nevyhnutné pre dosahovanie cieľov a napĺňanie funkcií, pre ktoré bola Organizácia spojených národov zriadená a zároveň efektívne zapojenie mimovládnych inštitúcií do tohto procesu je dôležitou podmienkou pre schopnosť Všeobecného periodického preskúmania fungovať ako posilňujúci regulačný mechanizmus.²⁰⁶

Rada OSN pre ľudské práva je politický orgán a z tohto dôvodu od všetkých strán zainteresovaných do Všeobecného periodického preskúmania, vrátane mimovládnych

---

²⁰² McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 70

²⁰³ Ibid. s. 70

²⁰⁴ Schokman, B. – Lynch, P.: 6 - Effective NGO engagement with the Universal Periodic Review. 2015, s.126

²⁰⁵ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 70, 72

²⁰⁶ Ibid. s. 71

organizácií, vyžaduje viac ako len právny prístup. Pre zapojenie sa do procesu Všeobecného periodického preskúmania sa od mimovládnych organizácií vyžaduje aktívne zapojenie do právnych ustanovení v oblasti ľudských práv a využívanie im prístupných nástrojov politiky, diplomacie a medzinárodných vzťahov na presadzovanie zmien. Aj keď charakter tohto mechanizmu poskytuje mimovládnym organizáciám najväčšie príležitosti na presadenie významných zmien v oblasti ľudských práv, tak stále predstavuje pre mimovládne organizácie najväčšiu výzvu.²⁰⁷

Správy predložené mimovládnymi organizáciami sú protiváhou k informáciám, ktoré vo svojich správach uvádzajú štáty vzhľadom na to, že štáty sa môžu niektorým aspektom ľudskoprávnej problematiky vyhýbať alebo ich dezinterpretovať vzhľadom na vlastné záujmy. Zároveň informácie predložené mimovládnymi organizáciami sú komplementárne k poskytnutým materiálom zo strany štátov. Možným nedostatkom sa zdá byť, že mimovládne organizácie musia svoje správy predkladať v značnom časovom predstihu a ich rozsah je limitovaný, pričom príspevok samostatnej mimovládnej organizácie je maximálne 2 815 slov. Koalícia mimovládnych organizácií môže predložiť svoju správu v rozsahu neprekračujúcom 5 630 slov. Toto obmedzenie častokrát nedovoľuje mimovládnym organizáciám pokryť vo svojich správach všetky problémy v oblasti ľudských práv v konkrétnom štáte.²⁰⁸ Schokman a Lynch zastávajú názor, že účinné zapojenie mimovládnych organizácií do Všeobecného periodického preskúmania je možné, len ak mimovládne inštitúcie vytvoria strategické a koordinované koalície.²⁰⁹

Všeobecné periodické preskúmanie nevytvára formálnu príležitosť pre mimovládne ľudskoprávne organizácie predniesť štátom ich odporúčania, s výnimkou dvojminútového vyhlásenia pred prijatím finálnej správy na to poverenou pracovnou skupinou. Z tohto dôvodu mimovládne organizácie neformálne lobujú u zástupcov štátov mimo pôdy Rady OSN pre ľudské práva.²¹⁰

---

²⁰⁷ Schokman, B. – Lynch, P.: 6 - Effective NGO engagement with the Universal Periodic Review. 2015, s.144

²⁰⁸ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 72

²⁰⁹ Schokman, B. – Lynch, P.: 6 - Effective NGO engagement with the Universal Periodic Review. 2015, s.133

²¹⁰ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 74

Existuje viacero foriem lobovania a konzultácií na národnej ale aj medzinárodnej úrovni. Štáty sú podnecované k tomu, aby do konzultácií k správe pre Všeobecné periodické preskúmanie zapojili aj mimovládne organizácie. Zároveň mimovládne inštitúcie môžu využívať odporúčania z prijatého hodnotenia pri presadzovaní a ochrane ľudských práv na miestnej úrovni a monitorovať pokrok, ktorý štáty dosiahli pri implementácii takýchto odporúčaní. Lobovanie na medzinárodnej úrovni rozlišuje podľa jeho spôsobu na:

- spoluprácu mimovládnych organizácií s veľvyslanectvami v domovskej krajine mimovládnej organizácie,
- lobovanie mimovládnych inštitúcií na stálych misiách v Ženeve,
- účasť mimovládnych organizácií na tzv. predstretnutiach usporadúvaných mimovládnu inštitúciou UPR Info.²¹¹

Predstretnutí sa okrem mimovládnych organizácií zúčastňujú zástupcovia stálych misií v Ženeve a národné ľudskoprávne inštitúcie s cieľom diskutovať o stave v oblasti ľudských práv v štátoch, ktoré budú hodnotené v rámci Všeobecného periodického preskúmania a práve tieto zasadnutia sú dôležitým miestom pre lobovanie mimovládnych organizácií.²¹²

Výskum Edwarda R. McMahona sa zamerával vplyv mimovládnych organizácií založený na účasti v rámci Všeobecného periodického preskúmania. Na základe záverov, ku ktorým McMahon dospel, môžeme konštatovať, že existuje väčšia pravdepodobnosť, že štát prijme odporúčanie, ak to ktoré odporúčanie bude navrhnuté mimovládnu organizáciou alebo národnou ľudskoprávnou inštitúciou pôsobiaca v konkrétnom štáte.²¹³ Austrálska autorka Fiona McGaughey vo svojej štúdii zhodnotila, že predložené návrhy mimovládnych organizácií majú druhý najväčší vplyv na odporúčania, ktoré vydajú štáty, hneď po správe vyplývajúcej z kompilácie informácií OSN, ktoré taktiež čiastočne môžu byť ovplyvnené mimovládnymi organizáciami.²¹⁴

Dôvodov vplyvu mimovládnych organizácií je niekoľko. V prvom rade môžeme hovoriť o tom, že národné ľudskoprávne organizácie pracujú efektívne vo úlohe sprostredkovateľa,

---

²¹¹ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 74

²¹² UPR Info: Pre-Sessions, 2022

²¹³ McMAHON, E. a kol. The Universal Periodic Review: Do Civil Society Organization-Suggested Recommendations Matter?. 2013, s. 3-9

²¹⁴ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 75

ktorého návrhy sú v súlade s medzinárodným právom a zároveň zohľadňujú miestne podmienky.²¹⁵ Mimovládne organizácie získali počas svojej práce zručnosti a znalosti, ktorými vedú ovplyvniť orgány OSN zaoberajúce sa ľudskoprávnou problematikou. Tým, že poznajú miestne lokálne pomery sú schopné vypracovať vhodnejšie a realizovateľnejšie odporúčanie, ktoré má predpoklad väčšieho úspechu v štáte, ktorého sa dané odporúčanie týka.²¹⁶

Zavedenie mechanizmu Všeobecného periodického preskúmania rozšírilo možnosti zapojenia mimovládnych organizácií do riešenia agendy ľudských práv a umožnilo im posilniť a nadviazať vzťahy so štátmi, diplomatmi a inými mimovládnymi organizáciami. V rámci tohto systému sa vytváral nátlak na vznik koalícií, ktoré podnietili mimovládne organizácie k spolupráci medzi sebou na pôde OSN. Dôležitými sa stali koalície národných a medzinárodných mimovládnych organizácií. Medzinárodné mimovládne inštitúcie častokrát v takomto vzťahu zohrávali úlohu sprostredkovateľa informácií a hovorca lokálnych mimovládnych inštitúcií, predovšetkým tých, ktoré sídlia v krajinách, kde prevláda represívny režim a z tohto dôvodu nemôžu otvorene kritizovať vládu v rámci orgánov OSN. Systém Všeobecného periodického preskúmania aktívne podporuje formovanie súdržných a koordinovaných koalícií, kde sa zohľadňujú rôzne záujmy a spoločne riešia problémy.²¹⁷

Zaujímavé je postavenie už spomínanej mimovládnej organizácie UPR Info. Táto organizácia nepôsobí v OSN za cieľom presadzovania svojich záujmov a je vnímaná ako neutrálna. Jej hlavnou úlohou je poskytovať informácie všetkým stranám zapojených do mechanizmu Všeobecného periodického prehodnotenia a monitorovať celkový nastavený proces tohto mechanizmu. UPR Info vystupuje v tomto prípade ako facilitátor, pričom v mechanizmoch OSN pre ľudské práva je možné nájsť viacero mimovládnych organizácií tohto typu.²¹⁸

Založenie systému Všeobecného periodického prehodnotenia v rámci Rady OSN pre ľudské práva malo pozitívny prínos pre mimovládne organizácie. Na jednej strane sa zväčšil rozsah ich zapojenia do systému OSN, zároveň sa naskytli nové príležitosti pre mimovládne

---

²¹⁵ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 76

²¹⁶ MARTENS, K. The International Journal of Human Rights: Professionalised representation of human rights NGOs to the United Nations. 2006, s. 19

²¹⁷ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 77

²¹⁸ Ibid. s. 78

organizácie, ktoré im vytvorili ďalší priestor pre lobovanie a v neposlednom rade tento mechanizmus podnietil nadväzovanie ďalších vzťahov a vytváranie koalícií zložených z viacerých mimovládnych inštitúcií s rovnakými cieľmi a postojmi.

4.6 Poradný výbor Rady OSN pre ľudské práva a ďalšie možnosti zapojenia ľudskoprávnych mimovládnych organizácií v rámci systému OSN

Poradný výbor Rady OSN pre ľudské práva (ďalej len „Poradný výbor“, ktorý je zložený z osemnásť člennej expertnej skupiny, podporuje činnosť Rady, pričom kladie dôraz na výskum. Tento výbor síce nie je oprávnený vydávať rozhodnutia a prijímať uznesenia, avšak Rade môže predkladať návrhy na zlepšenie procedurálnej efektívnosti a na rozšírenie rozsahu výskumných návrhov v rámci jej práce.²¹⁹ Balík pre budovanie Inštitúcií Rady OSN pre ľudské práva výslovne podporil účasť mimovládnych organizácií v Poradnom výbore. Časť III bod 82 tohto dokumentu vyzýva Poradný výbor na nadviazanie interakcie s mimovládnymi organizáciami. Nasledujúci bod Balíka pre budovanie Inštitúcií Rady oprávňuje mimovládne organizácie sa za stanovených podmienok zúčastňovať na práci Poradného výboru tak, aby sa zabezpečil ich čo najefektívnejší prínos.²²⁰ V súvislosti s tým niektoré mimovládne organizácie vydali stanoviská, v ktorých ocenili prístup Poradného výboru a jeho podporu v zapojení občianskej spoločnosti.²²¹

V rámci systému Organizácie spojených vzniklo množstvo pracovných skupín a fór, do ktorých sa môžu mimovládne organizácie zapájať rôznymi spôsobmi. Ich relevantnosť závisí od aspektu, na ktorý sa tá ktorá mimovládna organizácia zameriava. Spomenúť môžeme Mechanizmus expertov pre práva domorodého obyvateľstva, Fórum o otázkach menšín, či Fórum pre ľudské práva. Spomedzi pracovných skupín, ktoré pripravujú odporúčania pre nové a existujúce právne predpisy, a ktoré sú otvorené účasti mimovládnych inštitúcií patria napríklad Pracovná skupina pre Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa alebo Otvorená medzivládna pracovná skupina k návrhu deklarácie OSN o práve na mier.²²²

---

²¹⁹ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 79

²²⁰ UNITED NATIONS, Human Rights Council. 5/1. Institution-building of the United Nations Human Rights Council on 18 June 2007. 2007, s. 9, 10

²²¹ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 84, 85

²²² Ibid. s. 84, 85

Medzi ďalšiu už viackrát spomínanú možnosť pre zapojenia mimovládnych organizácií, ktorú ponúka OSN je organizácia paralelných podujatí. Mimovládne organizácie s poradným štatútom ECOSOC môžu v rámci Rady OSN pre ľudské práva usporiadať paralelné podujatia, ktorých téma by mala byť dôležitá pre Radu alebo by sa mali zameriavať na stav ľudských práv štáte, ktorý bude podliehať Všeobecnému periodickému prehodnoteniu. Týchto podujatí sa okrem ďalších mimovládnych organizácií zúčastňujú zástupcovia štátov, národné ľudskoprávne inštitúty a iní zainteresovaní aktéri.²²³ Existuje mnoho mimovládnych organizácií zameraných na ľudskoprávnu agendu, ktoré sú zapojené do systému OSN primárne vďaka poradnému štatútu ECOSOC.

Už pri zostavovaní návrhu Charty OSN zohrali mimovládne organizácie dôležitú úlohu. Od vzniku Organizácie spojených národov sa im podarilo zapojiť do prípravy množstva dokumentov upravujúcich problematiku ľudských práv. Postupne sa začali angažovať v monitorovaní dodržiavania ľudských práv v rámci vytvorených monitorovacích zmluvných orgánov a výborov.

Priestor pre rozvoj a zapojenie mimovládnych ľudskoprávných organizácií v rámci systému OSN vytvorila Komisia OSN pre ľudské práva. Rada OSN pre ľudské práva, ktorá nahradila spomínanú komisiu, naďalej podporuje zapojenie mimovládnych inštitúcií do jej činnosti a chápe dôležitosť ich úlohy. Zavedený mechanizmus Všeobecného periodického prehodnocovania v rámci Rady umožňuje podávať mimovládnym organizáciám správy o stave v oblasti ľudských práv v štáte, ktorý je predmetom hodnotenia. Tieto informácie sú komplementárne k správam podaných štátmi, avšak mnohokrát zahŕňajú aj aspekty ľudskoprávnej problematiky, ktorým sa dotknutý štát chce vyhnúť.

Celková úloha mimovládnych organizácií v ľudskoprávnom systéme OSN spočíva predovšetkým v ich veľkej sile ovplyvňovať návrhy rozhodnutí a lobovať za presadenie svojich cieľov, ktoré sú spojené s presadzovaním a dodržiavaním ľudských práv.

---

²²³ McGaughey, F.: Non-governmental organizations and the United Nations human rights system, 2021, s. 86

Záver

Mimovládne organizácie sa v období globalizácie stali dôležitým aktérom na medzinárodnej scéne. Videli sme, že ich povaha je heterogénna. Napriek mnohým spoločným znakom sa líšia predovšetkým funkciami, ktoré vyplývajú z typu konkrétnej mimovládnej organizácie a oblasti, ktorou sa zaoberá. Vzhľadom na zásady, ktoré musí spĺňať tento druh inštitúcií, predovšetkým prihliadajúc na ich nezávislosť, je financovanie mimovládnych organizácií komplikovaný proces. Môžeme konštatovať, že mimovládne inštitúcie, i napriek tomu, že nie sú subjektmi medzinárodného práva, si získali rešpekt a uznanie medzinárodného spoločenstva.

Organizácia spojených národov už od svojho vzniku podnecovala k nadväzovaniu vzťahov s mimovládnyimi organizáciami a v rámci svojich štruktúr vytvorila mechanizmus, ktorý na jednej strane pridružením mimovládnych organizácií podporuje dosahovanie cieľov OSN, a na strane druhej vytvára priestor pre zapojenie mimovládnych organizácií do medzinárodného diania. Hospodárska a sociálna rada má ako jediný orgán OSN vytvorila formálny rámec pre spoluprácu medzi Organizáciou spojených národov a mimovládnyimi inštitúciami, ktoré prostredníctvom poradného štatútu získavajú privilegované postavenie.

Hlavným cieľom tejto práce bolo analyzovať postavenie a úlohy, ktoré plnia mimovládne organizácie v systéme Organizácie spojených národov. K realizácii cieľa sme využívali odbornú slovenskú a cudzojazyčnú literatúru, ktorá popisuje túto problematiku. Taktiež sme sa opierali o oficiálne dokumenty a informácie zverejnené Organizáciou spojených národov a jej poradnými orgánmi. V štvrtej kapitole sme sa zamerali na pôsobenie mimovládnych organizácií v konkrétnej oblasti. využili sme poznatky z predchádzajúcich kapitol a analyzovali úlohy, činnosť a možnosti participácie mimovládnych ľudskoprávných organizácií v OSN. Môžeme konštatovať, že OSN vybudovala orgány a komplexný mechanizmus pre riešenie otázok ľudských práv. Demonštrovali sme, že celková úloha mimovládnych organizácií v ľudskoprávnom systéme OSN spočíva predovšetkým v ich veľkej sile ovplyvňovať návrhy rozhodnutí a lobovať za presadenie svojich cieľov, ktoré sú spojené s presadzovaním a dodržiavaním ľudských práv.

I keď sa na prvý pohľad môže zdať, že úloha mimovládnych organizácií je obmedzená, videli sme, že existuje množstvo spôsobov zapojenia mimovládnych organizácií do systému

OSN. Zároveň mnoho prijatých dokumentov a vyhlásení na pôde Organizácie spojených národov potvrdilo dôležitosť a nevyhnutnosť zapojenia mimovládnych inštitúcií do globálneho systému z dôvodu ich podpory a pomoci pri dosahovaní cieľov stanovených primárne v Charte OSN.

Zoznam použitej literatúry

KALOUDIS, George. Non-Governmental Organizations in the Global System. Londýn: Lexington Books, 2021. 240 s. ISBN 978-1-7936-2737-7.

MCGAUGHEY, Fiona. Non-Governmental Organisations and the United Nations Human Rights System. New York: Routledge, 2021. 104 s. ISBN 978-0-429-43332-0.

UNITED NATIONS, Economic and Social Council. Resolution 1996/31. Consultative relationship between the United Nations and non-governmental organizations [online]. New York: Economic and Social Council (ECOSOC), 1996. 118 s [cit 2021-11-10]. Dostupné na: <https://www.un.org/ecosoc/sites/www.un.org.ecosoc/files/documents/2020/resolution-1996-31.pdf>

MARTENS, Kerstin. Mission Impossible? Defining Nongovernmental Organizations [online]. New York: Springer, 2002. 271-285 s [cit 2021-11-20]. ISSN 1573-7888. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/27927790>

BEYER, Cornelia. Non-Governmental Organizations as Motors of Change. Government and Opposition [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 513 – 535 s [cit 2021-11-20]. ISSN 1477-7053. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2007.00216.x>

WAISOVÁ, Šárka. Úvod do studia mezinárodních vztahů. Plzeň: Aleš Čeněk, 2002. 159 s. ISBN 8086473163.

KREJČÍ, Oskar. Mezinárodní politika. Praha: Ekopress, 2007. 743 s. ISBN 8086929217.

OTTO, Dianne. Nongovernmental Organizations in the United Nations System: The Emerging Role of International Civil Society. Human Rights Quarterly [online]. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1996. 107 – 141 s [cit 2021-11-22]. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/762638>

KELLOW, Aynsley – MURPHY-GREGORY, Hannah. Handbook of Research on NGOs. Northampton: Edward Elgar Publishing, 2018. 488 s. ISBN 978-1-78536-167-8.

NOTHIAS, Jean-Christophe. NGOs: A Long and Turbulent History [online]. Švajčiarsko, 2016. [cit 2021-12-07]. Dostupné na: <https://www.ngoadvisor.net/ngoadvisornews/ngos-a-long-and-turbulent-history>

EMMRICH, Daniel. NGOs in the 21st Century The Opportunities Presented by Digitalization and Globalization [online]. Mníchov: Dr. Wieselhuber & Partner GmbH, 2017. 60 s. [cit 2021-12-07]. Dostupné na: https://www.wieselhuber.de/modules/file/326/WP-NGO_english.pdf

LEWIS, David – KANJI, Nazneen – THEMUDO, Nuno. Non-Governmental Organizations and Development. Londýn: Routledge, 2020. 272 s. ISBN 9780429434518.

BÉREŠOVÁ, Gabriela. Medzinárodné organizácie. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 284 s. ISBN 9788075520326

MALENA, Carmen. Working with NGOs : A Practical Guide to Operational Collaboration between the World Bank and Non-Governmental Organization [online]. Washington: World Bank, 1995. 132s. [cit 2021-12-07]. Dostupné na: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/814581468739240860/pdf/multi-page.pdf>

LANGO, Benard. Introduction to NGO Management [online]. 2020. 32 s [cit 2021-12-08]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/341089166_INTRODUCTION_TO_NGO_MANAGEMENT_Compiled_Lecture_Notes

MONTILLA, Isabella Gonzalez. What are the Non-Governmental Organizations? [online]. 2019. [cit 2021-12-08]. Dostupné na: <https://borgenproject.org/what-are-non-governmental-organizations/>

OWA, Owa. The Role of Non-Governmental Organizations (NGOs) in Strengthening Civil Society and Democratic [online]. 2020. 98 s [cit 2021-12-10]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/341232312_THE_ROLE_OF_NON-GOVERNMENTAL_ORGANIZATIONS_NGOs_IN_STRENGTHENING_CIVIL_SOCIETY_AND_DEMOCRATIC_DEVELOPMENT

PRIA, International Academy. NGO Management: Foundation Course [online]. PRIA International Academy, 2014. 30 s. [cit 2021-12-11]. Dostupné na: https://pria-academy.org/pdf/ngom/NGOM_1.pdf

ZAUM, Dominik. International Non-Governmental Organisations and Civil Wars [online]. Taylor & Francis Online, 2009. 22-38 s. [cit 2021-12-14]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/13698240802407025>

PÉLISSIER, Pierre Ezer. Le rôle des ONG dans les pays en développement, le cas d'Haïti [online]. Université d'Ottawa: Faculté des sciences sociales, 2013. s 63 [cit 2021-12-15]. Dostupné na: <https://ruor.uottawa.ca/bitstream/10393/26084/1/P%C3%89LISSIER%2C%20Pierre%20Ezer%2020135.pdf>

PHIRI, Edwin. The Role and Impact of NGOs on the Development Landscape [online]. 2016. 8 s [cit 2021-12-15]. Dostupné na: https://www.academia.edu/26829854/The_Role_and_Impact_of_NGOs_on_the_Development_Landscape

MARCINKUTĚ, Lina. The Role of Human Rights NGO's: Human Rights Defenders or State Sovereignty Destroyers? [online]. Baltic Journal of Law & Politics, 2011. 52-77 s [cit 2021-12-20]. ISSN 2029-0454. Dostupné na: <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/9e2db101-5ef4-4cc998f13c21fde58fb5/content>

JAMES, Vonnice. NGOs and Development [online]. 2013. s 16 [cit 2021-12-20]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/260423028_NGOs_and_Development

SUNHYUK, Kim. NGOs and Social Protection in East Asia: Korea, Thailand and Indonesia [online]. Asian Journal of Political Science, 2014. 23-43 s [cit 2021-12-21]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/02185377.2014.988277>

ROSSI, Ingrid. Legal Status of Non-Governmental Organisations in International Law [online]. Katholieke Universiteit Leuven: Faculty of Law, 2009. 385 s [cit 2021-12-21]. Dostupné na: https://limo.libis.be/primoexplore/fulldisplay?docid=LIRIAS1853256&context=L&vid=Lirias&search_scope=Lirias&tab=default_tab&fromSitemap=1

BIBU, Nicolae – LISETCHI, Mihai – BRANCU, Laura. Particularities of Non-governmental Organizations Financing. The Case of Romania [online]. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 2013. [cit 2021-12-23]. 480-489 s. ISSN 1877-0428. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.08.705>

GLOBAL POLICY FORUM. NGOs and the United Nations [online]. Global Policy Forum, 1999. [cit 2021-12-25]. Dostupné na: <https://archive.globalpolicy.org/component/content/article/176-general/31440-ngos-and-the-united-nations.html>

UNITED NATIONS OFFICE AT VIENNA. Non-Governmental Organizations in Consultative Status with The Economic and Social Council and Accredited to The United Nations Office at Vienna [online]. United Nations Office at Vienna, 2022. [cit 2021-12-25]. Dostupné na: https://www.unov.org/unov/en/ngo_liaison_service.html

OSN. Charta OSN: Článok 71 [online]. 1945. [cit 2021-12-26]. Dostupné na: <https://cloud2n.edupage.org/cloud/ChartaOSN.pdf?z%3A2QVVF9gstAiiik%2Fbn%2BwNv8SDBWpI5UgUjEWZdkh9SYqGevsuB7UjGvlZe8dNIhhd>

ALGER, Chadwick. The Emerging Roles of NGOs in the UN System: From Article 71 to a People's Millennium Assembly [online]. *Global Governance*, 2002. 93-117 s [cit 2021-12-26]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/27800329>

WILLETTS, Peter. From "Consultative Arrangements" to "Partnership": The Changing Status of NGOs in Diplomacy at the UN [online]. *Global Governance*, 2000. 91-212 s [cit 2021-12-26]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/27800259>

UNITED NATIONS. Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status [online]. New York: United Nations, 2011. 44 s [cit 2021-12-26]. Dostupné na: <http://csonet.org/content/documents/Brochure.pdf>

UNITED NATIONS. Basic Facts about ECOSOC Status [online]. New York: United Nations, 2021. [cit 2021-12-26]. Dostupné na: <http://csonet.org/index.php?menu=17>

AESCHLIMANN, Johann. The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council [online]. Bern: Federal Department of Foreign Affairs of Switzerland, 2021. 116 s [cit 2021-12-27]. ISBN 978-3-033-08888-7. Dostupné na: <https://www.un.org/ecosoc/sites/www.un.org.ecosoc/files/files/en/2022doc/ecosoc-handbook.pdf>

UNITED NATIONS. Economic and Social Council Membership [online]. UN Membership, 2022. [cit 2021-12-27]. Dostupné na: <https://research.un.org/en/unmembers/ecosocmembers>

UNITED NATIONS, Economic and Social Council. ECOSOC [online]. New York: United Nations, 2021. s 55 [cit 2021-12-27]. Dostupné na: https://www.un.org/ecosoc/sites/www.un.org.ecosoc/files/files/en/2022doc/ecosoc-brochure-12_2021.pdf

UNITED NATIONS. Working with ECOSOC. An NGOs Guide to Consultative Status [online]. New York: United Nations, 2018. 49 s [cit 2021-12-28]. Dostupné na: http://csonet.org/content/documents/ECOSOC%20Brochure_2018_Web.pdf

UNITED NATIONS, NGO Branch: Department of Economic and Social Affairs. The Committee on NGOs [online]. New York: United Nations, 2022. [cit 2021-12-28]. Dostupné na: <https://csonet.org/index.php?menu=105>

UNITED NATIONS. The United Nations and Civil Society: The Role of NGOs [online]. New York: United Nations, 1999. s 32 [cit 2021-12-28]. Dostupné na: <https://stanleycenter.org/publications/archive/Issues99.pdf>

OPENSHAW, Eleanor - EVANS, Michelle. A Practical Guide to The UN Committee on NGOs [online]. New York: International Service for Human Rights, 2017. s 98 [cit 2021-12-28]. Dostupné na: https://ishr.ch/wpcontent/uploads/2015/04/ishr_ngo_handbook_2017_eng_web.pdf

UNITED NATIONS, Department for Policy Coordination and Sustainable Development. NGO related Resolution 1996/31 [online]. New York: Department for Policy Coordination and Sustainable Development, 1996. 33 s [cit 2021-12-28]. Dostupné na: https://www.unov.org/documents/NGO/NGO_Resolution_1996_31.pdf

INTERNATION INSTITUTE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT. ECOSOC Begins Revamped Cycle with 2022 Partnership Forum [online]. Winnipeg: IISD, 2022. [cit 2021-12-30]. Dostupné na: <https://sdg.iisd.org/news/ecosoc-begins-revamped-cycle-with-2022-partnership-forum/>

ALGER, Chadwick. Evolving roles of NGOs in member state decision-making in the UN system [online]. Journal of Human Rights, 2003. 407-424 s [cit 2022-01-20]. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/citedby/10.1080/1475483032000133079?scroll=top&needAccess=true>

MOLOO, Rahim. The Quest for Legitimacy in The United Nations: A role for NGOs? [online]. UCLA Journal of International Law and Foreign Affairs, 2011. 1-40 s [cit 2022-01-20]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/45302232>

UNITED NATIONS. The Three Pillars of the United Nations [online]. New York: United Nations, 2015. [cit 2022-02-12]. Dostupné na: <https://www.un.org/un70/en/content/videos/three-pillars/index.html>

UNITED NATIONS. Key Topics - The Three Pillars of the UN [online]. New York: United Nations, [cit 2022-02-14]. Dostupné na: <https://www.un.org/en/visit/about-un>

BRETT, Rachel. The Role and Limits of Human Rights: NGOs at the United Nations [online]. Political Studies, 1995. 96-110 s [cit 2022-02-14]. Dostupné na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1467-9248.1995.tb01738.x>

KOREY, William. NGOs and the Universal Declaration of Human Rights. New York: Palgrave Macmillan, 1998. 638 s. ISBN 978-0-312-16255-9.

BOVEN, Theo. The Role of The Non-Governmental Organizations in International Human Rights Standard-Setting: A Prerequisite of Democracy. CWSL Scholarly Commons, 2015. 207-225 s [cit 2022-02-24]. Dostupné na: <https://scholarlycommons.law.cwsl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1444&context=cwilj>

UNITED NATIONS. Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination [online]. New York: United Nations, 2012. 111 s [cit 2022-03-10]. Dostupné na: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/docs/A.67.18%20English.pdf>

UNITED NATIONS, Human Rights Council. About HRC [online]. New York: United Nations, 2022. [cit 2022-03-12]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/chr/commission-on-human-rights>

LAUREN, Paul Gordon. "To Preserve and Build on Its Achievements and to Redress Its Shortcomings": The Journey from the Commission on Human Rights to the Human Rights Council [online]. The Johns Hopkins University Press, 2007. 307-345 s [cit 2022-03-12]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/20072801>

UNITED NATIONS, Human Rights Council. Welcome to the Human Rights Council [online]. New York: United Nations, 2022. [cit 2022-03-14]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/about-council>

UNITED NATIONS, General Assembly. Resolution adopted by the General Assembly on 17 June 2011. New York: United Nations, 2011. 10 s [cit 2022-03-19]. Dostupné na: https://waps.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/HRCouncil/PracticalGuideNGO_en.pdf?fbclid=IwAR3YxbE2nFIbNFZJNDB346D14jdsWsbXxdJit2FRYxtHoDxEIPaUHsPleil

UNITED NATIONS, Human Rights Council. Basic facts about the UPR [online]. New York: United Nations, 2022. [cit 2022-03-18]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/basic-facts>

UNITED NATIONS, Human Rights Council. A Practical Guide for NGO Participants [online]. New York: United Nations, 2013. 13 s [cit 2022-04-01]. Dostupné na: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/HRCouncil/PracticalGuideNGO_en.pdf?fbclid=IwAR2-k0yB-mB7MXG4Z-yXjFEktw-AeFvxVOjldkxZUD6pd_pU1XDpUcUbcJA

SCHOKMAN, Ben. – LYNCH, P. 6 - Effective NGO engagement with the Universal Periodic Review [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. 126 – 146 s [cit 2022-04-02]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1017/CBO9781316091289.010>

UPR INFO. Pre-Sessions [online]. Ženeva: UPR Info, 2022. [cit 2022-03-20]. Dostupné na: <https://www.upr-info.org/en/upr-process/pre-sessions>

McMAHON, Edward a kol. The Universal Periodic Review: Do Civil Society Organization-Suggested Recommendations Matter? [online]. Ženeva: Friedrich Ebert Stiftung, 2013. 15 s [cit 2022-04-01]. Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/277555522_Universal_Periodic_Review_Do_Civil_Society_Organization-Suggested_Recommendations_Matter

MARTENS, Kerstin. The International Journal of Human Rights: Professionalised representation of human rights NGOs to the United Nations [online]. Bremen: Routledge, 2006. 19 – 30 s [cit 2022-04-01]. Dostupné na:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13642980500386081?scroll=top&needAccess=true>

UNITED NATIONS, Human Rights Council. 5/1. Institution-building of the United Nations Human Rights Council on 18 June 2007 [online]. Ženeva: United Nations, 2007. 26 s [cit 2022-04-01]. Dostupné na: <http://hrlibrary.umn.edu/iwraw/Inst-building-UN.pdf>

Prílohy

Príloha 1: Prehľad mandátov a aktuálnych členov Hospodárskej a sociálnej rady OSN v závislosti od geografického zastúpenia

Geografická skupina	Počet miest v ECOSOC	Členovia ECOSOC pre rok 2022
Africké štáty	14	Benin
		Botswana
		Konžská demokratická republika
		Pobrežie slonoviny
		Eswatini
		Gabon
		Libéria
		Líbya
		Madagaskar
		Maurícius
		Nigéria
		Tunisko
		Tanzánia
		Zimbabwe
Ázijsko-pacifický región	11	Afganistan
		Bangladéš
		Čína
		India
		Indonézia
		Japonsko
		Kazachstan
		Omán
		Južná Kórea
		Šalamúnove ostrovy
		Thajsko
Štáty východnej Európy	6	Bulharsko
		Chorvátsko
		Česká republika
		Litva
		Čierna hora
		Ruská federácia

Región Latinskej Ameriky a Karibiku	10	Argentína
		Belize
		Bolívia
		Čile
		Kolumbia
		Guatemala
		Mexiko
		Nikaragua
		Panama
		Peru
Štáty západnej Európy a iné	13	Rakúsko
		Belgicko
		Kanada
		Dánsko
		Fínsko
		Francúzsko
		Grécko
		Izrael (osobitné postavenie)
		Taliansko
		Nový Zéland
		Portugalsko
		Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska
		Spojené štáty Americké (pozorovateľ)

Prameň: vlastné spracovanie na základe nižšie uvedených zdrojov²²⁴

²²⁴ AESCHLIMANN, Johann. The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s. 11

&

UNITED NATIONS. Economic and Social Council Membership [online]. UN Membership, 2022

Príloha 2: Prehľad mandátov a aktuálnych členov Výboru pre mimovládne organizácie v závislosti od geografického zastúpenia

Geografická skupina	Počet miest vo Výbore pre mimovládne organizácie	Členovia Výboru pre mimovládne organizácie pre obdobie 2019-2022
Africké štáty	5	Burundi
		Eswatini
		Líbya
		Nigéria
		Sudán
Ázijsko-pacifický región	4	Bahrain
		Čína
		India
		Pakistan
Štáty východnej Európy	2	Estónsko
		Ruská federácia
Región Latinskej Ameriky a Karibiku	4	Brazília
		Kuba
		Mexiko
		Nicaragua
Štáty západnej Európy a iné	4	Grécko
		Izrael
		Turecko
		Spojené štáty americké (pozorovateľ)

Prameň: vlastné spracovanie na základe nižšie uvedeného zdroja²²⁵

²²⁵ UNITED NATIONS, NGO Branch: Department of Economic and Social Affairs. The Committee on NGOs. 2022

Príloha 3: Komparácia práv mimovládnych orgánov v závislosti od typu poradného štatútu

Práva mimovládnych organizácií (MVO)			
	MVO vo všeobecnom poradnom stave	MVO v špeciálnom poradnom stave	MVO na zozname
Prijímajú agendu a ďalšie oficiálne dokumenty zo sekretariátu	Áno	Áno	Áno
Zástupcovia môžu vstúpiť do priestorov OSN	Áno	Áno	Áno
Môžu zorganizovať sprievodné podujatie	Áno, ak bude spolu sponzorovaná stálou misiou, stálou pozorovateľskou misiou, príp. subjektom OSN.	Áno, ak bude spolu sponzorovaná stálou misiou, stálou pozorovateľskou misiou, príp. subjektom OSN.	Áno, ak bude spolu sponzorovaná stálou misiou, stálou pozorovateľskou misiou, príp. subjektom OSN.
Môžu navrhnúť bod programu	Áno, ale ustanovenie sa neuvádza do praxe. Funkčné komisie rozhodujú 2/3 väčšinou o bodoch programu navrhnutých MVO.	Nie	Nie
Môžu sa zúčastniť otvorených neformálnych stretnutí ECOSOC	Áno	Áno	Áno
Môžu sa zúčastniť verejných stretnutí ECOSOC	Áno	Áno	Áno, ak sa diskutuje o záležitostiach v rámci ich pôsobnosti.
Môžu sa zapájať do rozhovorov na formálnych stretnutiach ECOSOC	Áno, za predpokladu, že výbor MVO vydal odporúčanie.	Áno, za predpokladu, že výbor MVO vydal odporúčanie.	Len v prípade, ak ho rada vyzve, aby vystúpil.
Môže predložiť písomné vyhlásenie ECOSOC	Áno - max. 2 000 slov a predmet v rámci dokumentačných limitov.	Áno - max. 500 slov (pomocné orgány: 1 500 slov) .	Podľa uváženia prezidenta/predseda.

Prameň: The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council²²⁶

²²⁶ AESCHLIMANN, Johann. The ECOSOC Handbook. A practical guide to the United Nations Economic and Social Council. 2021, s. 45